

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І
ТЕХНОЛОГІЙ**

**ІННІ «ДНІПРОВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНФРАСТРУКТУРИ І
ТРАНСПОРТУ»**

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 67

(листопад 2021 р.)

ДНІПРО
2021

Укладач: Лагдан С. П.

УДК 378

Вісник куратора № 67

Рекомендовано до друку Вченою радою університету
(протокол від 01.11.2021 № 1)

ЗМІСТ

1. Адиктивна поведінка: поняття, види, запобігання	3
2. Психологічні особливості інтернет-залежності та комп'ютерної ігроманії..	7
3. Причини виникнення та профілактика алкоголізму серед студентської молоді	18
4. Календар знаменних дат на листопад 2021 – січень 2022 року	27
5. Згадаймо ці дати (<i>матеріали для бесід у групах</i>):	
5.1. День Гідності та Свободи (<i>до 8-ої річниці початку Революції Гіднос- ті</i>).....	29
5.2. Катеринославський період Галини Мазуренко (<i>до 120-річчя від дня народження</i>).....	32
5.3. День пам'яті героїв Крут	38

ННІ «Дніпровський інститут інфраструктури і транспорту»
вул. Лазаряна, 2, Дніпро – 49010

АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ЗАПОБІГАННЯ

Під **адикціями** (від англ. *addiction* – схильність, шкідлива звичка) необхідно розуміти будь-які залежності, нестримні потяги та захоплення, що виходять за межі норми, за яких об'єкт захоплення чи певна діяльність стають визначальним чинником поведінки людини, витискаючи при цьому, частково чи повністю, усі інші життєво важливі види діяльності. Залежна поведінка є спробою втечі від реальності за допомогою зміни свого психічного стану, що забезпечує ілюзію безпеки та емоційного комфорту.

Перелік адикцій є достатньо широким, і до нього можна віднести все різноманіття людських надмірностей. Традиційно залежності (адикції) поділяють на хімічні та нехімічні. До **хімічних залежностей** належать алкоголізм, наркоманія, тютюнопаління та токсикоманія. До **нехімічних** – залежність від їжі, азартних ігор (гемблінг, лудоманія), онлайн/офлайн-комп'ютерних ігор (кіберзалежність), любовна (сексуальна) та суто комп'ютерна залежність (надмірне захоплення інтернетом, соціальними мережами, віртуальними знайомствами без прагнення підтримувати їх у реальності), нав'язливий серфінг (подорож у мережі, пошук інформації), трудоголізм, шопінг та інші поведінкові схильності. Тобто нехімічні залежності значною мірою містять у собі весь спектр поведінкових актів людини, стосуються всіх сторін життя: кохання, сексу, роботи, грошей, спорту, відпочинку тощо. Однак будь-які захоплення повинні мати визначені суспільством межі, вихід за які повинен оцінюватися як небезпечний.

Формування залежної (адитивної) поведінки відбувається під впливом певних чинників. Традиційно чинники, що визначають залежну поведінку, поділяють на біологічні, соціальні та психологічні. До **біологічних чинників** належать: органічні ураження мозку, спадковість, хронічні хвороби тощо. На формування залежності впливає наявність генетичної схильності та індивідуальних відмінностей у роботі нейромедіаторних і нейромодуляторних систем. В основному під впливом біологічних чинників відбувається формування хімічних залежностей.

До **соціальних чинників** відносять макросоціальні, що впливають на все суспільство в цілому, та мікросоціальні, які безпосередньо впливають на людину через її найближче оточення. Макросоціальні чинники передбачають ставлення суспільства, держави, релігії та ідеології до певного явища, – застосування щодо причетних певних санкцій, які заохочують або засуджують їх участь, а з іншого боку – забезпечення умов розповсюдження явищ, наприклад, виробництво спиртних, тютюнових виробів, функціонування інтернет-кафе, гральних закладів тощо. Мікросоціальні чинники передбачають ступінь поширення захоплення певним явищем у суспільстві, прийнятність його з позиції моралі в безпосередньому оточенні людини, традиції участі ньому, виховання. Суспільство й держава можуть проявляти вкрай негативне

ставлення до явища, але в оточенні людини участь у ньому може мати заохочувальний характер, що підвищує ймовірність залучення її до нього.

Група соціальних чинників досить об'ємна та різноманітна. Проте щодо соціальних причин виникнення залежної поведінки необхідно зазначити, що сім'я відіграє важливу роль у житті та формуванні особистості. Наприклад, гіперопіка (надмірний контроль) або гіпоопіка (недостатній контроль) є одним із мікросоціальних чинників, що сприяє формуванню невпевненості в собі, соціальної дезорієнтації, страху невдач, а в результаті – формуванню залежності.

До **психологічних чинників** відносять характерологічні та особистісні риси особистості, зокрема, акцентуації характеру та психопатії. Вважають, що найбільш значущими особистісними рисами, які сприяють формуванню залежної поведінки, є:

- нетерплячість, непереносимість нудьги повсякденного життя, а також украй розвинена цікавість поряд із недооцінкою ступеня ризику й наслідків своїх учинків;

- максималізм, крайність у будь-яких вимогах, поглядах, емоціях і природне розчарування в разі неможливості досягти задоволення своїх завищених вимог;

- егоцентризм, прагнення отримати задоволення за будь-яку ціну;

- залежність від обставин та інших людей, страх самотності та бажання її уникнути;

- несамостійність, прагнення уникати відповідальності в прийнятті рішень;

- надчутливість до критики тощо.

Наявність психологічних травм у різних періодах життя також відіграє провідну роль у формуванні залежності. Повторення психотравмуючих ситуацій у дитинстві призводить до порушення розвитку, до низької афективної толерантності, нездатності подбати про себе, викликає стан апатії й відчуженості. Виникає потреба в об'єкті чи суб'єкті залежності. Здебільшого людські стосунки замінює неживий об'єкт.

Основні причини виникнення в людини адикцій пов'язані з психологічними особливостями розвитку особистості. Вони можуть бути як внутрішні, так й зовнішні:

Внутрішні мотиви. Перший мотив – бажання бути лідером і проявити свої домінуючі якості, ні від кого не залежати. Другий вид мотиву – це отримання задоволення, ейфорії й радості, у той час як у реальному житті людину оточують одні розчарування й невдачі. Це психічне захворювання може виникнути також у результаті цікавості й прагнення спробувати свої сили в незнайомій справі.

Сімейні причини. Багато дитячих комплексів і страхів, невпевненість у собі штовхають людину до певних негативних явищ.

Особистісні чинники. Низька самооцінка, схильність до депресій, невміння правильно сприймати критику – усі ці риси характеру можуть стати факторами, які підштовхнуть людину до асоціальних явищ чи віртуальних захоплень.

Зовнішні чинники. Доступність спиртних і тютюнових виробів, азартних ігор, поширення гаджетів з інтернет-доступом, широка реклама в засобах масової інформації тощо впливають на залежність людини.

Економічні чинники. Замість того, щоб реалізовуватися професійно й зростати творчо, займатися сім'єю, людина пасує перед проблемою пошуку роботи, починає ганятися за швидкими грошима, звинувачує у своїх професійних невдачах чи відсутності роботи суспільство. Часто це призводить до втечі від реального життя, проблем, захоплення негативними явищами.

Загалом схильність чи стійкість індивіда до адикцій, засвоєння тих чи інших поведінкових моделей, у тому числі й у кризовий віковий період, визначають ціннісні орієнтації, пов'язані зі спрямованістю молодої особистості, із формуванням її поглядів на соціум і на себе. **Ціннісні орієнтації** – це, у першу чергу, вибіркоче ставлення особистості до матеріальних і духовних цінностей, система життєвих установок, переконань, що визначають поведінку, а також спосіб диференціації індивідом об'єктів за їх значущістю. Як стрижень самосвідомості особистості, ціннісні орієнтації впливають на те, яким чином формуються установки, інтереси, мотиви й потреби, і таким чином виступають чільним фактором, який обумовлює мотивацію дій і вчинків особистості. Сформована система ціннісних орієнтацій відображає внутрішню позицію відносин індивіда із соціумом. Оскільки особистість та ціннісна сфера підлітків і молодих людей перебувають у процесі становлення, саме ця категорія осіб є найбільш вразливою щодо формування шкідливих звичок. З іншого боку, ті наявні ціннісні диспозиції, які встигли правильно сформуватись, можуть виявитися доволі міцними, щоб людина змогла протистояти негативному впливу наслідування, конформізму й тиску в найближчому соціальному середовищі, де, можливо, набуло поширення порушення соціальних норм або інші прояви девіантної поведінки.

Виокремлюють такі психологічні особливості осіб з адиктивними формами поведінки:

- знижена стійкість до труднощів повсякденного життя поряд із достатньою стійкістю в кризових ситуаціях;
- прихований комплекс неповноцінності в поєднанні із зовнішніми проявами неперевершеності;
- зовнішня соціабельність у поєднанні зі страхом перед стійкими емоційними контактами;
- неправдивість;
- прагнення звинувачувати інших, знаючи, що вони невинні;
- уникнення відповідальності за прийняття рішень;
- стереотипність поведінки;

- залежність;
- високий рівень тривожності.

Саме тому одним із головних завдань педагогів є своєчасне виявлення та ефективно попередження адиктивної поведінки в дітей та молоді шляхом прищеплення такої системи цінностей, за допомогою якої особистість, яка формується, могла б відчувати міцну опору в собі й бути здатною протистояти різноманітним негативним впливам і нездоровим спокусам.

Важливе місце в подоланні негативних наслідків адиктивної поведінки дітей та молоді займає їх **превенція** – система заходів, спрямована на запобігання, попередження чого-небудь (наприклад, шкідливих звичок, злочинів тощо). Метою первинної превенції адиктивної поведінки є формування соціально благополучної особистості дитини як основи попередження адикцій. Метою вторинної превенції адиктивної поведінки є засвоєння знань і вмінь, які є інформаційною основою для прийняття рішень і практичною основою для їх реалізації в ситуаціях пропозицій різноманітних видів адикцій. Метою третинної превенції є формування мотивації відмови від адиктивної поведінки осіб, які до неї долучилися, і попередження рецидивів адиктивної поведінки серед тих, хто її подолав.

Головним змістом первинної превенції будь-якої адикції є:

- доступне, кваліфіковане роз'яснення нормативно-правових норм щодо різних аспектів асоціальної поведінки особистості;
- пропаганда здорового способу життя;
- створення ефективних умов для успішної самореалізації особистості в альтернативних видах трудової, творчої, інтелектуальної, суспільної діяльності;
- зростання особистісного потенціалу, формування позитивної «Я – концепції», підвищення ефективності позитивних поведінкових стратегій в особистості тощо.

Вторинна превенція залежності спрямована на запобігання у підлітків та молодих людей, які виявили ознаки формування адикції, поглиблення залежності, соціальної дезадаптації та переходу в більш небезпечні види адиктивної поведінки.

Первинну (соціально-педагогічну) превенцію в контексті проблеми адиктивної поведінки слід розглядати з точки зору двох її аспектів: широкого та вузького. Широкий аспект первинної превенції передбачає збереження умов, що сприяють нормальному гармонійному розвитку особистості, збереженню здоров'я й попередженню негативного впливу на особистість чинників соціального та природного середовища. Вузький аспект первинної превенції своєю головною метою має запобігання виникнення адиктивної поведінки в учнівському та молодіжному середовищі.

Під час здійснення превенції слід враховувати, що вчинок завжди має внутрішній мотиваційний зміст. Вимоги педагогів, батьків не діють на молодих людей через їх психологічне несприйняття, а тому їх невиконання або

виконання суто формальне. Усі вимоги без внутрішньої опори в особі, до якої вони звернені, можуть спричинити лише протидію або протест.

Зовнішні причини діють виключно через внутрішні умови, через психічний стан суб'єкта, його думки й почуття. В. Сухомлинський визначав, що спонукати дитину до самозміни можна, лише глибоко її вивчивши, пізнавши.

Для превенції адиктивної поведінки молоді в першу чергу необхідно:

- сформуванню в особи адекватне уявлення щодо адиктивної поведінки, її видів, проявів та наслідків, ознак, чинників і механізмів формування;

- усунути або нейтралізувати чинники сім'ї, безпосереднього соціального оточення та суспільства в цілому, що призводять до формування в людини дезадаптивних якостей, схильності ухилятися від проблем, фіксувати увагу лише на окремих активностях, заохочують пасивну, споживацьку життєву позицію, стимулюють конкретні види залежної поведінки;

- сприяти усуненню або компенсації вже сформованих особистісних якостей молодій людині, які заважають її соціальній адаптації та полегшують формування адикцій;

- сформуванню навички та розвинути якості, необхідні для подолання проблем та адаптації в умовах складних життєвих обставин;

- сприяти формуванню в молодій людині широкого кола інтересів, критичного мислення, активної життєвої позиції, її інтеграції в соціально позитивні спільноти;

- створити умови, необхідні для реалізації різноманітних інтересів, ведення здорового способу життя та активного здорового дозвілля;

- забезпечити доступність соціальних послуг, необхідних для подолання психологічних проблем, складних життєвих ситуацій.

Матеріал подано за джерелом:

Андросюк В. Г., Малооголова О. О., Юрченко-Шеховцова Т. І. Превенція ігрової залежності в молодіжному середовищі: методичні рекомендації / Нац. акад. внутр. справ; Наукова лабораторія з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень. Київ: ВД «Освіта України», 2020. 36 с. Режим доступу: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17633/3/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC__i%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BDi%D1%8F.pdf.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ІГРОМАНІЇ

Найбільш активними користувачами інтернету та різного роду сучасних інформаційних пристроїв (гаджетів) є підлітки й молодь, тому саме в царині

цієї вікової категорії спостерігається розповсюдження шкідливих адикцій, зокрема інтернет- та ігрової залежності.

Дослідження свідчать, що молодь у зв'язку з віковими та психологічними особливостями, неналежною поінформованістю щодо ознак, причин, шкідливих наслідків залежності, некритично усвідомлює та приховує розуміння реального негативного впливу сучасних пристроїв на зміни у власному емоційно-психологічному стані після тривалого й виснажливого перебування в цифровому просторі, комп'ютерній грі, використанні віртуального казино, а відтак – появу незворотних змін у суспільно прийнятних моделях поведінки. Своєрідність молодого віку сприяє також послабленому та неадекватному розумінню причин виникнення тих чи інших психосоматичних зрушень, особистісної та соціальної деградації внаслідок загострення інтернет- та ігрової адикції.

Тому питання збереження фізичного та психічного здоров'я молодих користувачів сучасними пристроями, інтернетом, превенція залежності набувають усе більшого значення.

Інтернет-залежність – психічний розлад, нав'язливе бажання увійти в інтернет і хвороблива нездатність вчасно вийти. У наш час інтенсивно обговорюють і досліджують феномен залежності від інтернету – синдром інтернет-адикції.

Інтернет-залежність у 2008 році була визнана офіційною хворобою. Визначення захворювання та його діагностичні критерії розроблені співробітниками Пекінського центрального військового госпіталю за матеріалами досліджень 1300 «проблемних» користувачів інтернету.

Відповідно до нових діагностичних рекомендацій, інтернет-залежною визнають людину, яка проводить у мережі не менше шести годин на день і у якої спостерігався щонайменше один із симптомів залежності протягом попередніх трьох місяців.

Перші ознаки інтернет-залежності:

- непереборне бажання увійти в інтернет;
- нездатність контролювати свій час в інтернеті;
- розумове або фізичне виснаження;
- порушення сну або концентрації уваги;
- дратівливість, депресія, знервованість, труднощі у спілкуванні з людьми в реальному житті. Це пов'язано з тим, що всю енергію та вільний час людина віддає спілкуванню в інтернеті.

Фізичні симптоми залежності від інтернету:

- біль у зап'ястях через тривалу перенапругу м'язів;
- сухість в очах;
- головний біль;
- біль у спині;
- нерегулярне харчування;
- нехтування особистою гігієною;

➤ порушення сну.

Психологічні симптоми:

- гарне самопочуття або ейфорія під час роботи за комп'ютером;
- неможливість зупинитися;
- постійне збільшення кількості часу перебування в інтернеті;
- зневага до родини та друзів;
- відчуття спустошеності, тривоги, роздратованості в періоди перебування поза інтернетом;
- брехня про свою діяльність близьким;
- проблеми з навчанням / роботою.

Причини інтернет-залежності:

1) пов'язані з людиною:

- нестача спілкування, занижена самооцінка, самотність;
- сімейні та фінансові проблеми;
- відсутність підтримки оточення;

2) пов'язані з інтернетом:

- доступність інформації;
- широкі можливості спілкування;
- персональний контроль та анонімність поданої інформації.

Учені підрахували, що 10 % користувачів інтернету є залежними. У деяких країнах (Великобританія, США, Японія) вже відкрили медичні заклади для лікування інтернет-залежності.

Основні типи інтернет-залежності такі:

❖ нав'язливий вебсерфінг – нескінченні подорожі по всесвітній павутині, пошук інформації;

❖ пристрасть до віртуального спілкування та віртуальних знайомств – залежність від онлайн-спілкування пов'язана з надмірною любов'ю до спілкування або його нестачею. Також може бути викликана нестачею часу на реальне спілкування;

❖ ігрова залежність – нав'язливе захоплення комп'ютерними іграми в мережі;

❖ нав'язлива фінансова потреба – гра в азартні ігри, здійснення непотрібних покупок в інтернет-магазинах або постійні участі в інтернет-аукціонах;

❖ пристрасть до перегляду фільмів через інтернет;

❖ кіберсексуальна залежність – нав'язливий потяг до відвідування порносайтів і заняття кіберсексом (недарма ж порносайти приносять найбільший дохід їх власникам).

Учені виділяють такі **стадії інтернет-залежності:**

I стадія – це легкий розлад. Через захоплення новою іграшкою користувач перестає займатися іншими видами діяльності.

II стадія – наростання симптомів. У користувача порушується увага, знижується працездатність, з'являються нав'язливі думки, безсоння.

III стадія – це соціальна дезадаптація. Користувач уже не одержує задоволення від спілкування через інтернет, але все ж таки постійно «висить» на сайтах.

У групі ризику виникнення залежності від інтернету:

- діти та підлітки;
- жінки старше 45 років;
- чоловіки старше 30–35 років.

Підлітків та молодь в інтернеті цікавлять: соціальні мережі – 59 %; он-лайн-ігри – 17 %; порнографія та еротика – 9 %; розважальні ресурси (гумор, нецензурна лексика тощо) – 7,5 %; інше (інтернет-магазини, чати, форуми) – 7,5 %.

За статистичними даними, мережеві послуги за частотою інтернет-залежності розподіляються так: чати – 36 %; комп'ютерні ігри – 27 %; телеконференції – 15 %; електронна пошта – 13 %; сайти всесвітньої павутини – 7 %; інші мережі – 2 %.

В Україні кількість користувачів інтернету щороку стрімко зростає. Дослідження In Mind Factum Group демонструє, що 12,9 млн українців (33 %) використовують інтернет раз на місяць і частіше, 11,8 млн (30 %) – один раз на тиждень і частіше, 8,7 млн (22 %) щоденно або майже щоденно.

За соціально-демографічними ознаками серед інтернет-користувачів переважають чоловіки (54 %); за віковими показниками 58 % – підлітки та молодь у віці 15–30 років, 29 % – користувачі у віці 31–45 років, а 13 % – люди у віці 46 й більше років. За типом населеного пункту 58 % користувачів мережі мешкають у містах із населенням понад 100 тисяч чол., 25 % – до 100 тис., а решта 13 % – у селах.

Проблема інтернет-залежності стає все більш актуальною в багатьох країнах світу. Кількість людей, що страждають на цю недугу, із часом лише зростає, що обумовлено об'єктивними умовами поширення розвитку інтернет-мережі.

Науковці академії наук Китаю, провівши високоточне дослідження із застосуванням магнітно-резонансної томографії, довели, що інтернет-залежність згубно впливає на мозок людини. Як зазначають дослідники, вплив цього виду залежності на організм людини (а особливо на головний мозок) є майже ідентичним і дуже подібним до впливу, який на собі відчувають наркозалежні та алкоголіки.

Як без шкоди користуватися інтернет-ресурсами?

- ❖ Не варто безцільно заходити в інтернет.
- ❖ Ставити часові обмеження.
- ❖ Постаратися вчасно зрозуміти свою проблему.
- ❖ Необхідно шукати заняття в реальному житті.
- ❖ Батькам необхідно слідкувати за дітьми під час їхнього перебування за монітором.
- ❖ Не вмикати комп'ютер просто так.

❖ А найголовніше – не забувати про реальних друзів та реальне спілкування з ними.

Різновидом інтернет-залежності є залежність від комп'ютерних ігор. Проблема поширення **гемблінгу, або лудоманії (ігрової залежності)**, завжди була й дотепер залишається досить актуальною у зв'язку з її суспільною та індивідуально-психологічною небезпечністю серед різних верств населення. До особливостей цієї проблеми слід віднести те, що розвиток game-індустрії призводить до формування нових і трансформації вже сталих типів ігрової залежності, набуття нею своєрідних форм і способів вираження. Цьому сприяє відносна доступність і популяризація ігрової продукції в суспільстві та молодіжному середовищі, що, у свою чергу, породжує такі форми ігроманії, позбутись яких у багатьох випадках стає можливим виключно за умов надання фахової медико-психологічної допомоги.

Нині особливу увагу привертає хворобливе зацікавлення комп'ютерними іграми як найменш контрольованим видом гемблінгу (гемблінг – від англ. *game* – гра та *gamble* – гра в азартні ігри, ризик). Ідеться про виникнення принципово нового типу залежності, що стає все більш масовим явищем, особливо в молодіжному середовищі. За визначенням міжнародної кваліфікації хвороб, гемблінг належить до патології у вигляді частих повторюваних епізодів участі в азартних іграх, деформації розумного співвідношення індивідуально-користолюбних, соціальних, професійних і сімейних цінностей, руйнує мотиви виконання своїх обов'язків.

Ігроманія – це один зі способів зміни психічного стану шляхом надмірної фіксації відчуття задоволення на певних видах ігор. До основних видів ігроманії належать: комп'ютерна, картярна, гра в казино, гра на ігрових автоматах та інші.

Найбільш поширеною серед підлітків і молоді та відносно молодою є **комп'ютерна ігроманія**, тобто залежність від комп'ютерних ігор – форма психологічної залежності, що виявляється в нав'язливому захопленні комп'ютерними іграми. Термін «залежність від комп'ютерних ігор» уперше був використаний у 1990 році. Психологи її кваліфікують як форму «емоційної наркоманії». Для залежної людини стає важливим не результат гри, а її процес, у якому вона втрачає контроль над часом.

Комп'ютерна ігроманія – це аномальна пристрасть людини до якомога більш тривалого проведення часу за комп'ютерними іграми. Гра як особлива форма діяльності дозволяє в уявній, умовній ситуації реалізувати потреби й нереалізовані в реальній дійсності бажання гравців. Ігрова діяльність має структурну впорядкованість, інтегрує в собі підструктури: ігровий стан, ігрове спілкування, ігрову діяльність. Можна виділити такі **особливості ігрової діяльності**:

– гра протікає в просторі й часі (ігровому, домовленому) та підкоряється правилам (явним чи прихованим);

– результатом є виграш (програш);

- гра репрезентативна (завжди грають у щось);
- в ігровій взаємодії гравці виражають свої можливості, потреби, бажання, індивідуальність;
- гра варіативна (можливість відтворити гру повторно, в іншому варіанті поведінки);
- гра символічна (інструменти, персонажі символізують певні реальні праобрази);
- гра циклічна (ігровий цикл триває до виграшу / програшу, далі йде або зміна функцій учасників гри, або повторення ігрового циклу);
- гра вільна (дозволяє відчувати незалежність від зовнішніх, іноді неприємних подразників, від інших людей, дає можливість виконувати дії, недоступні в реальності).

Комп'ютерні ігри класифікують на нерольові та рольові. До нерольових комп'ютерних ігор належать логічні, аркадні, ігри на швидкість реакцій або кмітливість, картярні ігри, ігри-імітатори. Рольові комп'ютерні ігри дають можливість повністю ввійти до віртуального світу й породжують цілковиту залежність від обраного героя. Головна їх особливість – значний вплив на психіку гравця, глибина входження у гру, а також мотивація ігрової діяльності, яка базується на прийнятті певної ролі та втечі від реального життя.

Рольові ігри побудовані таким чином, що у гравця є можливість «приміряти» на себе будь-яку роль та задовольняти пов'язані з нею бажання й потреби, прожити інше життя у віртуальному світі. При цьому гравець може вчиняти дії, які в реальному житті мають низку соціальних табу й обмежень, і саме це дозволяє відчувати «віртуальну свободу» та різний спектр відчуттів. Посиленню ідентифікації з персонажем сприяє процес «прокачування», тобто можливість поліпшення його якостей, наприклад, «магічних» властивостей або фізичних можливостей. Тобто у світі комп'ютерної гри створюється альтернативне середовище для гравця, у якому домінує «Я – віртуальне», що в разі надзахоплення може призвести до кризи самоідентифікації людини в реальному житті. Результатом такої кризи може стати есканізм – заміна реальної життєвої активності її симуляцією й домінування світу віртуальної реальності. До того ж рольові комп'ютерні ігри імітують вирішення уявних проблем, виключаючи тим самим необхідність вирішення проблем у реальному житті.

Звичайно, якщо комп'ютерною грою не зловживати, то проведений за нею час може мати й деякий позитивний вплив на людину, наприклад, може використовуватись як спосіб зняття стресу, тренування певних реакцій, можливість відпочити. Проте коли втрачається почуття міри, це призводить до негативних наслідків та формування залежності.

Учені висунули такі **основні версії виникнення ігроманії**:

- Перша відображає теорію Зигмунда Фрейда, згідно з якою людина захоплюється грою через нестачу материнської турботи й любові в дитячому віці.

- Друга версія полягає в фізіологічних показниках: ігроманія може виникнути внаслідок зниження в організмі рівня дофаміну, який відповідає за відчуття задоволення.

- Третя версія – особливості характеру або склад психіки. Просто на цей момент людина не задоволена своїм життям, а занурення в гру допомагає їй розслабитися і ні про що не думати, за винятком гри.

Виділяють такі *стадії залежності від комп'ютерних ігор*:

- ✓ *Стадія легкої захопленості.* Через захоплення «новою іграшкою» особа перестає займатися всім іншим, поступово віддаляється від родичів і друзів, залишаючи пріоритет за «віртуальним світом». Їй починає подобатися звукове супроводження, графіка, нова роль, сюжет гри, у якій саме вона управляє ситуацією, установлює правила, контролює події, тобто робить усе те, що в реальному світі неприпустимо. Відчуття «смаку гри» формує неусвідомлену потребу в прийнятті нової ролі «володаря» чи «героя». І якщо гри передували якісь неприємні ситуації, поганий настрій чи конфлікти, а в процесі гри самопочуття поліпшилось, то вона починає перетворюватися на генератор позитивних емоцій. Як наслідок, ігroman буде вже цілеспрямовано прагнути повторення стану такої «ейфорії». Стійка потреба в грі ще не сформована, а власне гра не є значущою цінністю, тому можна говорити швидше про ситуативний, ніж про систематичний характер такої гри. На цій стадії людина в будь-який момент може відмовитися від гри й зайнятися іншими справами.

- ✓ *Стадія захопленості.* Симптоми лавиноподібно наростають. Якщо особу силоміць відлучити від комп'ютера, вона переживатиме почуття, схожі на страждання наркомана, який не отримав чергової дози. У користувача порушується увага, знижується працездатність, з'являються нав'язливі думки, безсоння, аж до повної відмови від сну, різко зростає потяг до стимуляторів – кави, сигарет, спиртних напоїв, наркотичних речовин. До психічних розладів додаються фізичні – головний біль, перепади тиску, сонливість, ломота в суглобах. Звичайно, усе залежить від індивідуально-психологічних особливостей особи: для деякого потреба в грі виступає засобом втечі від реальності, а дехто взагалі відмовляється від реальності, замінюючи її віртуальним світом. На цьому етапі гра набуває систематичного характеру. Проте людина ще може відмовитися від гри та знайти їй заміну, хоча і з великими труднощами. Стан пригніченості через усвідомлення власного безсилля та неможливості зупинитися може спричинити більш інтенсивне захоплення комп'ютерною грою з метою втечі від вирішення реальних проблем.

- ✓ *Стадія залежності.* Наступає соціальна дезадаптація, коли потреба в комп'ютерній грі посідає найвищий щабель в ієрархії потреб. На цій стадії вже не виникають думки: «Пройду ще один рівень і все...» (як у попередніх), а гра, так би мовити, «зомбує» особу. Люди з важкою залежністю від тієї чи іншої гри регулярно згадують її в розмовах, витрачають на неї безліч реаль-

ного часу (а часом і грошей), така залежність супроводжується запереченням своєї залежності.

Стан залежності від комп'ютерних ігор може протікати в двох формах:

а) соціалізований – контакти з оточенням повністю не втрачено, здебільшого це спілкування через інтернет-мережу, онлайн-ігри змагального характеру;

б) індивідуалізований – гравець грає з комп'ютером, віртуальний світ повністю замінює реальний, потреба у грі стоїть на одному рівні з фізіологічними потребами.

Із часом характеристикою такої стадії може бути зниження ігрової активності через зрушення психологічного змісту особистості в цілому в бік норми. Самі гравці пояснюють це тим, що набридло грати, адже, пройшовши майже всі рівні, вони втрачають інтерес або ж розцінюють таку зміну свого стану як процес «дорослішання». Ця стадія є найбільш тривалою зі всіх стадій, яка може продовжуватися все життя.

Вплив ігрової залежності на стан здоров'я, поведінку ігромана

Ігрова залежність належить до нехімічних залежностей, однак збудження від азарту й постійні коливання настрою доводять гравця до такого психо-емоційного стану, за якого в організмі в значних кількостях виробляються гормони, зокрема: ендорфіни (хімічні речовини, що мають знеболювальний та емоційно-збудливий ефект, дія яких аналогічна до впливу морфіну та інших опіатів), стресові гормони (наприклад, кортизол, що впливає на роботу серцево-судинної, дихальної та м'язової систем, які швидко виснажуються, як і психіка загалом). Крім того, під час переживання азарту в людини синтезується «гормон щастя» – дофамін, який відповідає за позитивні відчуття (задоволення, радості). В інших випадках, коли рівень дофаміну знижується, ігroman може відчувати апатію, депресію та інші подібні стани, через що настає «емоційний голод», і гра стає найбажанішим, найнеобхіднішим «емоційним наркотиком», легким способом зняття стресу, можливістю втекти від реальності, самотності, безвиході. Так формується психологічна залежність, яка чинить деструктивний вплив на структуру особистості.

Порівняно з хімічною залежністю може здаватися, що поведінкові (нехімічні) адикції, у тому числі ігрова залежність, менш шкідливі, проте одна з небезпек криється в частому її поєднанні з іншими девіаціями (відхиленнями): хімічними залежностями, психічними розладами, злочинністю тощо.

Найбільш типові поведінкові зміни в стані ігрової залежності:

1) розлад звичайного регламенту життєдіяльності:

- порушення режиму сну та бадьорості;
- порушення режиму харчування;
- негативні зміни в організації навчання та праці (погіршення успішності, пропуски занять без поважних причин, систематичні порушення дисципліни, конфлікти з однокурсниками та педагогами, суттєве зниження мотивації до навчання тощо);

– відмова в інформуванні близьких щодо проведення вільного часу й локацій перебування;

2) розлад психічних функцій та особистісних якостей:

– порушення балансу процесів збудження та гальмування, утомлюваність і виснаженість;

– загострення уваги й мислення виключно на ігровій діяльності;

– посилення агресивності, конфліктності, істероїдних реакцій;

– неадекватність емоційного реагування на ситуації;

– гіпертрофія мрійливості, фантазування, порушення зв'язку з реальністю;

– звуження мотиваційної поведінки (деформація інтересу, спрямованості, домінування корисливості);

3) порушення соціальної взаємодії:

– деформація та руйнування родинних стосунків;

– посилення замкненості, відособленості, суттєве звуження соціальних контактів;

– радикальне зниження професійної та суспільно-побутової активності;

– активізація інтернет-комунікації.

Комп'ютерні технології стали природною частиною життя дітей і сучасної молоді. Невміння працювати з комп'ютером та орієнтуватися в інтернет-просторі в сучасному суспільстві можна порівняти з невінням писати й читати. Проте залежність може сформуватися достатньо швидко, деякі фахівці вважають, що ігрова залежність формується після 10–12 годин безперервної гри.

Першою ознакою розвитку ігрової залежності стає втрата контролю над часом. Зокрема, людині здається, що вона тільки розігрівається, а насправді минуло близько двох або трьох годин. Цим психологічним моментом користуються, наприклад, ігрові зали або казино. Адже в них гравець не побачить жодного годинника чи предметів, які вказують на часовий відрізок дня, через що відбувається помилкове сприймання часу людиною.

Другою ознакою розвитку ігроманії стає складність виходу з гри.

Загальні ознаки поведінкових залежностей, які можуть бути корисні для виявлення осіб, схильних до гемблінгу:

– гіпертрофування часу, витраченого на об'єкт адикції;

– застрягання на об'єктові адикції, постійні думки про нього, «прокручування» в уяві старих та мрійливих бажаних майбутніх образів;

– витіснення соціально важливих установок новими інтересами;

– контрпродуктивна поведінка всупереч вимогам оточення;

– нездатність прогнозувати наслідки своїх учинків;

– втрата контролю над власними діями;

– суттєвий душевний дискомфорт (що супроводжується головним болем, порушенням сну, занепокоєнням, тугою, депресією, порушенням концентрації уваги тощо) за неможливості задовольняти свої бажання;

- відкидання заміників та сурогатів об'єкта адикції;
- періодичні стани напруги, які зникають лише після оволодіння об'єктом захоплення;
- прагнення ризиків та отримання задоволення від них;
- зниження здатності «блокувати» небажані дії, легка піддатливість впливові інших осіб, нездатність їм протистояти.

Симптоматика наявності ігрової залежності:

- особа цілодобово безперервно проводить час у віртуальних іграх або ігрових залах;
- залежну людину перестають хвилювати сімейні проблеми, побутові питання, навчання/робота, але під час розмови про улюблену гру й методи її проходження вона повністю захоплюється розповіддю на цю тему;
- залежна особа страждає проблемами концентрації уваги на серйозні справи, у роботі стає пасивною й робить багато «дитячих» помилок;
- в осіб спостерігаються часті зміни настрою без очевидних причин, з'являється агресія до оточення;
- схильність позичати гроші з різноманітних причин;
- руйнація сексуальних відносин, втрата інтересу до протилежної статі;
- у разі спроб пояснити залежній людині проблему того, що відбувається, вона виявляє агресію та звинувачує в усьому оточення, занурюється в себе;
- поява та загострення самотності, що компенсується тимчасовими перемогами (й грошовими виграшами);
- неможливість зупинитися й самотійно вийти з гри.

Головною характеристикою цього захворювання є втрата контролю над грою та неможливість припинити грати. Інакше кажучи, проблема гравця не в тому, що він хоче грати, а в тому, що він не може нічого з цим бажанням вдіяти, не спроможний самотужки зупинити гру.

Основні риси соціального портрета типового гравця:

✓ *Стать.* Науково доведено, що більшість представників ігрової спільноти – це чоловіки. Жінок серед гравців набагато менше. З цього приводу існує припущення про те, що жінки мають менше вільного часу, оскільки дглядають за дітьми й ведуть домашнє господарство. Стереотип про статеву належність гравців підтверджується деякими дослідженнями.

✓ *Вік.* Середній вік типового гравця – 17–26 років. Цей факт пояснюється тим, що до 22 років людина або навчається, або працює неповний робочий день. У зв'язку з цим у неї залишається багато вільного часу, який вона витрачає на ігри. Сучасні дослідники довели, що особи, у яких є багато вільного часу і які не знають, чим себе зайняти, найбільш схильні до ігроманії. Та навпаки, люди, які професійно займаються спортом або мають досягнення, успіхи в навчанні чи цікаве постійне хобі, до ігрової індустрії ставляться нейтрально.

✓ *Соціальний статус.* Більше половини всіх гравців є студентами й учнями. Решту складають фахівці, керівники, службовці тощо.

Основними рисами психологічного портрета гравця є:

- постійно переживає нестачу грошей, висловлює прагнення їх отримати в будь-який спосіб;
- бреше про свої фінансові справи, джерела можливого прибутку;
- виносить чи краде з помешкань речі, коштовності на продаж, висловлює готовність до їх реалізації задешево;
- демонструє економію життєво необхідних витрат за наявності у нього грошей;
- ігнорує трудову, навчальну, побутову дисципліну;
- намагається регулярно чи постійно знаходитись в ігрових установах, інтернет-кафе, перед комп'ютером;
- поводить себе брутально чи агресивно в разі заборони доступу до комп'ютера чи ігрової зали;
- виглядає неохайно, не дотримується мінімальної особистої гігієни.

Психологічними особливостями осіб, схильних до гемблінгу, є: екстравертованість, високий інтелект та гіперактивність за умови звуженого кола інтересів; трудоголізм, авантюризм, максималізм; опозиційна налаштованість щодо авторитетних постатей, надмірна критичність у ставленні до близьких і друзів; схильність уникати серйозних конфліктів за допомогою брехні та спотворювання фактів.

Нині основним способом лікування ігроманії є психотерапія, яку проводять як індивідуально, так і в групі. Спеціалісти допомагають хворим змінити своє ставлення до азартних ігор та створити мотивацію до подальшого повноцінного та гармонійного життя без гри.

Перелік методичного інструментарію запобігання ігроманії орієнтований, перш за все, на оволодіння засобами планування, використання та контролю за життєвим часом, у тому числі за тим, який марнується на ігрову поведінку. Тому слід пам'ятати: **час – ресурс, який неможливо збільшити, витратити його необхідно лише на найцінніші та значущі речі.**

Із метою раціонального використання свого часу перш за все необхідно чітко розпланувати свій день, визначити години на навчання (роботу), дозвілля й відпочинок.

Як позбутися залежності від комп'ютерних ігор?

•*Крок перший* – наважтеся кинути. Знайдіть у собі сили прийняти рішення кинути захоплення іграми. Зрозумійте: нічого працювати не буде, поки ви особисто не приймете рішення кинути грати й почати жити реальним життям.

•*Крок другий* – станьте дисциплінованим. Докладіть усіх зусиль, щоб бути жорстким і невблаганним із самим собою. Установлюйте для себе часові рамки, жорстко карайте себе, обмежуйте в благах, якщо перейшли межу. Дисципліна в цьому випадку означає, що вам слід встановити певні правила для себе, яких ви будете дотримуватися. Під час гри переривайтеся: пройдіться, поїжте, вийдіть на вулицю. Урівноважуйте азартну гру іншими видами від-

починку. Не грайте через те, що інші хочуть грати, приймайте власні рішення.

•*Крок третій* – навчіться новим навичкам реального життя. Залежні від гри люди більше часу проводять за комп'ютерними іграми або інтернет-битвами, ніж за реальною роботою. Замість того, щоб витратити час на бої з ігровими босами або підвищення ігрових рівнів, ви б могли навчитися грати на гітарі.

•*Крок четвертий* – відновіть ваше соціальне життя й відносини. Сприймайте вашу сім'ю і друзів серйозно. Якщо вони стурбовані вашою грою, можливо, бачать щось, чого ви не помічаєте. Виходьте на вулицю, ідіть на концерт із друзями, пробуйте розмовляти з незнайомими людьми, візьміть уроки танців чи запишіться на курси майстерності оратора.

•*Крок п'ятий* – позбавтеся від комп'ютерних ігор.

Матеріал подано за джерелами:

1. Андросюк В. Г., Малоголова О. О., Юрченко-Шеховцова Т. І. Превенція ігрової залежності в молодіжному середовищі: методичні рекомендації / Нац. акад. внутр. справ; Наукова лабораторія з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень. Київ: ВД «Освіта України», 2020. 36 с. Режим доступу: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17633/3/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC__i%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BDi%D1%8F.pdf.

2. Пирог Г. В., Куранова К. О. Психологічний аналіз мотиваційної сфери геймерів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 4. С. 29–32. Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2018/7.pdf.

3. Штонь І. В. Кіберзалежність – хвороба епохи інформаційних технологій. Режим доступу: <https://ns-plus.com.ua/2017/03/29/kiber-zalezhnist-hvorobaerohy-infor/>.

4. Шугайло Я. В. Інтернет-залежність та проблема її профілактики серед дітей та підлітків. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2015. № 2 (25). С. 17–24. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2015_2_5.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА АЛКОГОЛІЗМУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Алкоголізм – це тяжка хронічна хвороба, яка здебільшого складно лікується. Вона розвивається за рахунок регулярного й тривалого вживання алкоголю та характеризується особливим станом організму: нестримним потягом до алкоголю й деградацією особистості.

На думку багатьох учених, схильні до залежності люди розглядають алкоголь як засіб, що допомагає їм функціонувати і зменшувати їх «біль існування». У цих осіб із часом виробляється механізм так званого замкнутого кола. У міру розвитку процесу залежності алкоголь, будучи джерелом позитивного емоційного стану, починає поступово заміщати, виштовхувати всі колишні джерела цього стану.

Психологічні передумови до розвитку алкоголізму:

- ✓ низька або, навпаки, завищена самооцінка;
- ✓ труднощі у спілкуванні, психологічні комплекси;
- ✓ невміння справлятися зі своїми почуттями;
- ✓ високий рівень внутрішньої напруги, тривалий стрес;
- ✓ схильність до ризикованих ситуацій.

Проявами алкоголізму на психологічному рівні є:

- ✓ тунельне бачення – усі думки прямо або опосередковано сконцентровані на вживанні алкоголю;
- ✓ вибіркова пам'ять – пам'ятається тільки хороше, погане забувається;
- ✓ нестабільний емоційний стан – від нестями до вкрай інтенсивних почуттів;
- ✓ нав'язливе бажання вжити алкоголь;
- ✓ провали, погіршення пам'яті;
- ✓ душевні страждання за відсутності алкоголю;
- ✓ заперечення проблем, пов'язаних із вживанням, самої хвороби;
- ✓ порушений причинно-наслідковий зв'язок;
- ✓ нездатність адекватно сприймати реальність;
- ✓ брехня – навіть там, де простіше сказати правду.

Проблема алкоголізму серед учнів і студентів є вкрай актуальною, адже Україна, за результатами опитування Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), посідає перше місце в списку країн за рівнем уживання алкоголю серед неповнолітніх. Підлітковий алкоголізм дуже небезпечний, тому що призводить до значних фізичних руйнацій несформованого організму, до розвитку тяжких психічних захворювань; збільшує кількість девіантних учнів та більш тяжких протиправних дій; підлітковий алкоголізм складніше вилікувати, ніж алкоголізм у дорослих; він призводить до погіршення подальшої соціальної адаптації та соціальної деградації молодого людини.

Високий рівень вживання алкоголю підлітками та студентською молоддю в Україні становить соціально-демографічну проблему, яка стосується всього населення. Алкоголізм у молодому віці спостерігають набагато частіше, ніж у зрілому. Причина в тому, що, наприклад, підлітки є соціально незрілими, більш схильними до впливу алкоголю. Їх організм більш чутливий, і тому ризик стати алкоголіком надто високий.

Інформаційно-освітні заходи профілактики в Україні не дають очікуваного результату, тому що нав'язлива реклама, відносно доступні ціни, особистий приклад тих, хто за характером роботи має справу з дітьми та підлітками,

а також «мода» на алкоголь призводять до зниження віку споживачів алкоголю.

На сьогодні рівень споживання алкоголю в Україні є одним із найвищих у світі й становить майже 12–13 літрів абсолютного спирту на душу населення за рік (неофіційна статистика повідомляє про 20 л). Понад 40 тис. українців щороку помирають від надмірного вживання алкоголю. Відомо, що пиво є перехідним алкогольним напоєм для молоді, яка пізніше починає вживати щось міцніше. Виявляється, що 22 % українських підлітків почали вживати алкоголь ще до 13 років.

За даними статистики, в останні роки відсоток підлітків із діагнозом «алкоголізм» у віковій групі 12–16 років склав 5 %, 17–25 років – 10 %, причому багато хто з них уперше спробував алкогольні напої ще в дитинстві, у 8–9 років. Установлено, що 90 % учнів до закінчення школи відчували стан сп'яніння.

У всесвітньому масштабі 5 % усіх смертей серед молоді віком від 15–29 років викликані вживанням алкоголю. У Європі щороку з причин, зумовлених алкоголем, помирає близько 55 тис. молодих людей. У цілому світі від алкогольної залежності страждають 140 млн людей, в Україні це близько одного мільйона.

Отже, серед **основних чинників зростання рівня вживання алкоголю** можна виділити такі:

- **інформаційний** – збільшення пропаганди вживання алкоголю серед молоді через неконтрольовану рекламу чи інші інформаційні продукти (телебачення, інтернет, зовнішня реклама на бігбордах), які показують алкогольні напої як неодмінний атрибут будь-якого відпочинку й розваг, закликаючи до веселого «пивного» способу життя;

- **соціальний** – вплив соціального оточення (навчальний заклад, вулиця, товариство), у якому особа прагне виділитися або, навпаки, бути «як усі», що зрештою призводить до того, що вся компанія починає вживати алкоголь;

- **особистісно-психологічний** – недостатньо сформований світогляд молоді особи щодо розуміння здорового способу життя, відсутність належних моральних цінностей, які допомагають вибирати конструктивну життєву позицію, зумовлюють розвиток підліткового алкоголізму. Невдачі в житті психологічно вразливого та соціально незрілого підлітка, розчарування, невміння раціонально використовувати вільний час є сприятливим фоном для вирішення проблем «по-дорослому», оманливого самоствердження, підвищення самооцінки молоді людини або ж її данини сучасній «моді».

Схильність до алкоголю найчастіше виникає на фоні відхилень у психічному розвитку особистості (психопатії, акцентуації характеру, мінімальної дисфункції мозку) або в разі наявності негативної соціальної ситуації розвитку, помилок батьків у вихованні дітей, особливо небезпечним є наявність алкогольного оточення, а також спадкових передумов алкоголізму. Схильність до алкоголю є своєрідним функціональним новоутворенням особистості, що,

поступово формуючись, може значний час бути у прихованому стані, але за певних умов проявляється. Отже, те, що сформованість чи несформованість адиктивної поведінки відбувається за умови наявності в людини подібних особистісних рис та за однакових соціальних умов, а інколи навіть за ідентичного генотипу, свідчить про складну взаємодію біологічних, соціальних та психологічних чинників на певному етапі онтогенезу (індивідуального розвитку), що утворюють визначальний, прихований, пусковий чинник адиктивної поведінки молоді особистості.

У сучасних студентів домінує стійка гедоністична мотивація, небажання пристосовуватися до мінливої реальності, що супроводжується потребою в змінах психічного стану шляхом прийому психоактивних речовин. Схильність до різних форм адиктивної поведінки є виявом стійкого бажання юнаків та дівчат до самоствердження, що відбувається в такий деструктивний спосіб і призводить до формування в особистості моделі залежної поведінки. Схильність студентської молоді до вживання алкоголю може «тягнути» за собою інші види адикцій, зокрема ті, що пов'язані з низьким рівнем задоволення соціальних потреб.

Студентам ЗВО, схильним до залежності від алкоголю, притаманні специфічні особистісні детермінанти соціальної поведінки, такі як: нестійкий емоційний стан, тривожність; залежність від думки оточення й висока залежність від об'єкта прихильності, що є однією з психологічних причин формування залежної поведінки. У них утруднений самоконтроль, їм складніше переносити труднощі. У студентів із високою схильністю до залежності від алкоголю деформована структура ціннісних орієнтацій, що проявляється в невідповідності цінностей, які відображають уявлення людини про те, як потрібно поводитися (рівень нормативних ідеалів) і цінностей, що характеризують ту поведінку, яку людина зазвичай демонструє (рівень індивідуальних пріоритетів), а також знижена значимість таких цінностей, як безпека, досягнення, самостійність, універсалізм, доброта і конформність. У діяльності знижується оптимістична, пізнавальна, трудова й альтруїстична мотивації за підвищення мотивації до ризикової поведінки. Зі зростанням схильності до алкоголю знижується навчальна мотивація. Оцінка своїх професійних знань і вмінь стає неадекватною. У студентів із високою схильністю до залежності від алкоголю недостатньо сформовані соціальні та професійні компетенції.

Чим сильніше виявляються такі особистісні детермінанти соціальної поведінки, як тенденція до драматизації сформованих обставин, бажання показати себе не такою, якою людина є насправді (прикрасити себе), зниження впевненості в собі, незадоволеність собою та посилення депресивних проявів, нестійкість емоцій, нестабільний настрій, заперечення будь-яких проблем і прагнення уникати неприємних ситуацій, егоцентризм, тим вище схильність як до алкогольної, так і до наркотичної залежності. У студентів із високою схильністю до алкоголізму переважає стенічний, запальний тип реагування, збудливі риси. Вони тривожні, песимістичні, невпевнені в собі, со-

ром'язливі, підвладні впливу з боку оточення, схильні до сумнівів і рефлексії, сугестивності, у них нестійка самооцінка, знижений поріг толерантності до стресу, є схильність до перебільшення як своїх, так і глобальних, світових проблем, труднощі в налагодженні міжособистісних відносин. Студенти, схильні до алкогольної залежності, не орієнтовані на досягнення особистого успіху через прояв компетентності згідно із соціальними стандартами. Вони менше уваги приділяють збереженню благополуччя людей, які їх оточують, безпеки для інших людей і себе, гармонії, стабільності суспільства і взаємовідносин. Для них менш важливі самостійність мислення та прийняття рішень, стримування та запобігання дій, а так само схильності та спонукання до дій, які можуть завдати шкоди іншим або не відповідають соціальним очікуванням (конформність).

Студенти ж із низькою схильністю до алкоголізму демонструють вищу цілісність системи ціннісних орієнтацій, у них уявлення про те, як треба поводитися, і та поведінка, яку вони демонструють у повсякденному житті, не розходяться між собою.

Для практичного вивчення особливостей формування алкогольної залежності та впливу алкоголю на психіку людини О. О. Черкасова та Н. В. Коляденко [4] провели емпіричне дослідження. Вибірку дослідження склали відібрані 48 респондентів (студенти ЗОВ), серед яких було 26 хлопців та 22 дівчат. Їх вік на момент опитування складав від 19 до 23 років.

У ході дослідження встановлено, що більшість опитаних мають низький і середній рівні сформованості показників алкогольної залежності, для майже чверті опитаних властиві ознаки підвищеної схильності (вище за середній), і для 12,2 % респондентів характерні високі показники ймовірності формування алкогольної залежності. Переважна більшість опитаних студентів характеризуються показниками побутового пияцтва (46,1 %), у 43,2 % опитаних відсутня алкогольна залежність, а для 10,7 % властивий стійкий рівень алкоголізму. У 40,3 % респондентів помічено схильність до формування алкогольної залежності, у них виявлено середній рівень прояву симптомів постінтоксикаційного алкогольного синдрому.

За даними Міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (Інститут економіки та прогнозування НАН України; Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка; Український медичний та моніторинговий центр з алкоголю та наркотиків; Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні) [1]:

✓ Найрозповсюдженішими алкогольними напоями, які вживають діти й молодь, є пиво, шампанське і слабоалкогольні. Майже кожний п'ятий респондент (21 % серед усіх опитаних) вживає пиво хоча б раз на тиждень. А найбільше споживають пиво учні ПТНЗ і студенти ЗВО.

✓ 46 % серед усіх опитаних респондентів вживали алкоголь протягом останнього перед опитуванням місяця, зокрема 48 % опитаних хлопців і 45 % дівчат.

✓ Хоча хлопці починають уживати алкогольні напої в більш ранньому віці й п'ють частіше, ніж дівчата, проте з віком така тенденція нівелюється, і вже починаючи з 8 класу вживання алкоголю серед хлопців і дівчат перебуває приблизно на одному рівні (рис. 1).

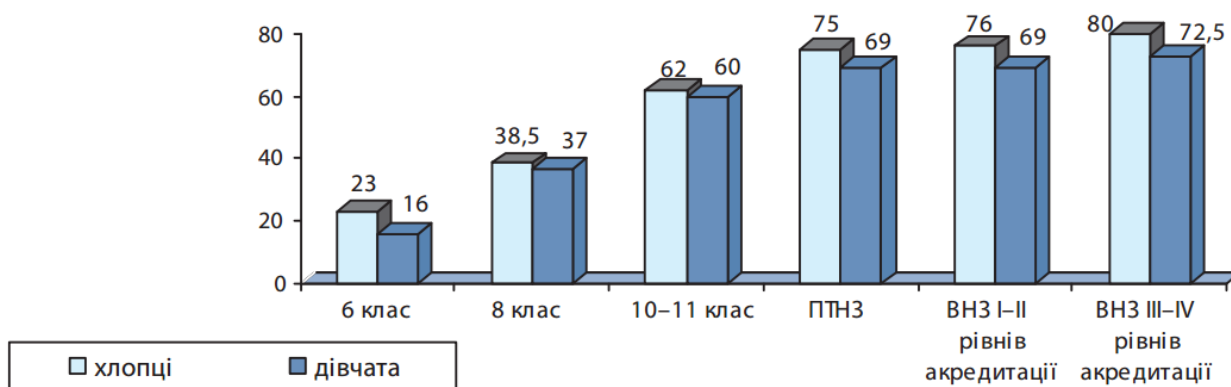

Рис. 1. Питома вага учнівської молоді, яка вживала будь-які алкогольні напої за останні 30 днів перед опитуванням, залежно від статі та типу навчального закладу, %

✓ Бували п'яними хоча б раз у житті 42 % учнівської молоді: 16 % шести-класників, 33 % восьмикласників, 56 % десяти- й одинадятикласників, 68 % учнів ПТНЗ, 65 % студентів ЗВО I–II рівнів акредитації й 69 % студентів ЗВО III–IV рівнів акредитації (рис. 3).

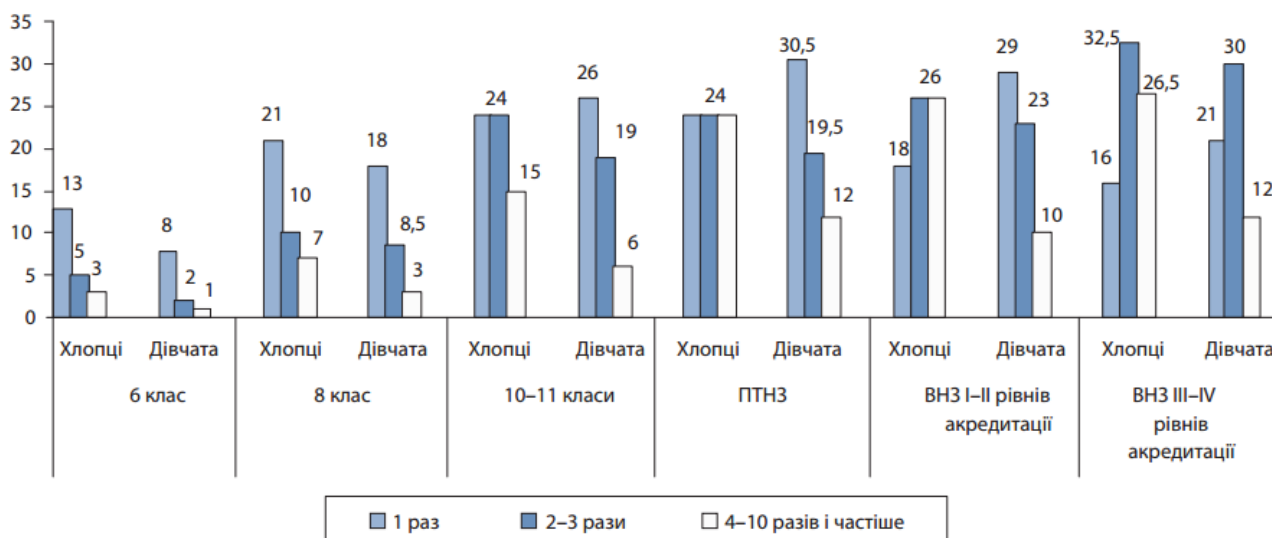

Рис. 3. Відповіді учнівської молоді щодо кількості разів перебування у стані сп'яніння протягом життя, % серед хлопців і дівчат за місцем навчання

✓ Хоча б раз на місяць міцні алкогольні напої вживають 9,5 % учнів 10–11 класів, по 14 % учнів ПТНЗ і студентів ЗВО I–II рівнів акредитації і 17,5 % студентів ЗВО III–IV рівнів акредитації.

✓ Хоча б раз на місяць уживають самогон та інші алкогольні напої домашнього приготування від 1 до 3 % учнів загальноосвітніх шкіл і від 1 до 1,5 % – уживають їх хоча б раз на тиждень. Серед студентів ЗВО хоча б раз

на місяць уживають самогон 4,5–5,5 %, залежно від рівнів акредитації, і 2,5–2 % – вживають ці алкогольні напої хоча б раз на тиждень.

✓ Перша спроба вживання алкогольних напоїв для 15 % респондентів відбулася до 12 років. Загалом найактивнішим віком першої спроби алкогольних напоїв є 13–15 років (33 % серед усіх опитаних).

Н. Р. Вітюк із метою з'ясування характеру та психологічних чинників ставлення студентської молоді до вживання алкоголю у 2019 р. провів емпіричне дослідження [2]. Вибірка досліджуваних складала 71 студента (31 – чоловічої статі, 40 – жіночої) з різних вищих навчальних закладів м. Івано-Франківськ. Отримані результати анкетування засвідчили, що більшість студентів (77,8 %) до алкоголю ставляться нейтрально, 15,2 % – різко негативно, і тільки 5 % – позитивно. На запитання «Чим для вас є алкоголь? З чим він асоціюється?» респонденти дали такі відповіді: засіб для хорошого проведення часу (35,2 % респондентів), неодмінний елемент застілля (14,1 %), засіб, що дозволяє заспокоїтися в стресовій ситуації, розслабитися (31 %), надає впевненості (2,8 %), антисептик (6,3 %), отрута (3,1 %).

Згідно з отриманими даними, алкогольні напої вживають 90,1 % студентів. Зовсім не вживають спиртні напої тільки 9,9 % опитаних. Причому більш детальний аналіз отриманих емпіричних даних показав, що 10,9 % студентів, які вживають алкоголь, насправді ставляться до нього різко негативно. Такі показники свідчать про виражену нестійкість власної позиції. Позитивне ж ставлення до алкоголю виявили тільки 7,8 % з цієї групи опитаних. Усі опитані студенти, які взагалі не вживають алкоголь, ставляться до нього різко негативно. Зіставлення отриманих результатів за критерієм статі показало, що з числа усіх опитаних алкоголь вживають 85,9 % юнаків і 92,5 % дівчат.

Юнаки й дівчата вживають як слабоалкогольні напої, так і напої з високим градусом. Зокрема, студенти надають перевагу таким напоям, як сухе вино (45,3 %), столове вино (31,3 %), пиво (32,8 %), коньяк (20,3 %), віскі (18,8 %), горілка й самогон (14,1 %), бренді (7,8 %), ром (6,3 %), джин-тонік (3,1 %). При цьому на запитання анкети «Чи вважають батьки, що ви занадто багато випиваєте?» 21,9 % студентів дали ствердні відповіді. Стільки ж респондентів вказали на те, що і їхні друзі також зауважують їм на надмірне вживання спиртного. Означене є тривожним показником, який вказує на ймовірність розвитку залежності від алкоголю.

Як свідчать відповіді, студенти вживають спиртні напої здебільшого з нагоди святкування важливих подій у своєму житті (71,9 %), за компанію з друзями (51,6 %), для гарного настрою та зняття емоційної або фізичної напруги (35,9 %). Значно рідше молодь вдається до алкоголю в разі появи проблем, сімейних негараздів, нудьги, самотності (4,7 %), уживає його як засіб від застуди (3,1 %), а також щоб не здаватися оточенню слабким і не бути висміяним (3,1 %). 4,7 % опитаних зауважили, що, попри своє небажання, змушені вживати алкоголь, оскільки їм незручно відмовитися, коли їх пригощають. Також зрідка у відповідях на питання анкети звучали такі причини для вжи-

вання алкогольних напоїв, як «подобаються смакові відчуття», «наслідування близьких друзів», «це круто» та інші.

Таким чином, більшість студентів сприймають алкоголь насамперед як атрибут проведення дозвілля й засіб для зняття емоційної напруги, елемент народної культури, який є необхідним для відзначення особливих подій у житті. Підтримується студентами й стереотип про те, що алкоголь є засобом, який допомагає зближенню співрозмовників.

Студенти загалом усвідомлюють психологічні й фізіологічні наслідки надмірного вживання алкоголю, до яких вони відносять неадекватну поведінку, емоційні розлади, зниження самоконтролю, порушення координації рухів, некритичне мислення, виникнення залежності й серйозних захворювань, проблеми в сім'ї, виникнення перешкод для професійної самореалізації та інше. Алкоголізм, у розумінні студентів, – це шкідлива звичка, залежність, результат слабкої сили волі, пасивності в житті, хвороба, якої потрібно позбутися. Молодь, що вживає значну кількість алкоголю, здійснює усвідомлений вибір ризику для власного здоров'я, розглядаючи спиртне як засіб для міжособистісного контакту, боротьби зі стресом, розслаблення, психічного захисту.

До людей, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння, опитані студенти ставляться досить негативно, навіть якщо самі вживають алкоголь. Зокрема, про це зауважили 73,4 % тих, які вживають спиртне, і 100 % респондентів, які не вживають спиртні напої. Байдуже / нейтрально до осіб, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння, ставляться лише 26,6 % респондентів, які й самі вживають алкоголь. Жоден з опитаних студентів не вказав на позитивне ставлення до нетверезих.

59,4 % осіб із числа тих студентів, які вживають спиртні напої, зізналися, що в їх найближчому оточенні (родина, друзі) є особи, які зловживають алкоголем. Потрапляючи в товариство, де нормою й навіть цінністю є розпивання алкоголю з будь-якого приводу й без приводу, молода людина нерідко й сама поступово прилучається до такого способу взаємодії й структурування часу. Натомість 100 % тих студентів, які не вживають алкоголю, вказали на відсутність у їх найближчому колі осіб, які зловживають спиртним.

Уживанню алкоголю студентською молоддю необхідно протиставити альтернативну поведінку, підґрунтям якої має бути формування ставлення до здоров'я як термінальної цінності особистості та здорового способу життя як інструментальної цінності. Поряд із медичними, адміністративними та юридичними заборонами слід здійснювати систематичну профілактику вживання алкоголю серед молоді.

У роботі кураторів студентських груп рекомендовано використовувати систему педагогічних заходів із метою психологічної профілактики вживання алкоголю серед молоді за такими напрямками:

- поширення інформації про причини, форми й наслідки зловживання алкогольними напоями;

- формування навичок аналізу та критичної оцінки інформації про алкоголь, а також уміння приймати правильні рішення;
- надання альтернативи вживанню алкоголю.

Профілактика алкоголізму має бути спрямована на розумове, моральне виховання студентів, розвиток їх творчих здібностей як учасників своєрідного руху за тверезий здоровий стиль життя. Вона передбачає:

1) із залученням елементів педагогіки, що ґрунтуються на особистому досвіді, інтерактивних, рольових іграх, в індивідуальних та групових бесідах навчати молодих людей форм і стилів подолання життєвих проблем;

2) проведення тематичних кураторських годин у групах, зокрема лекцій, бесід зі студентами на теми: «Тверезість – норма життя», «Алкоголь і здоров'я», «Охорона громадського порядку – обов'язок кожного. Законодавство про боротьбу з пияцтвом та наркоманією», «Від пияцтва до злочину – один крок», «Шкідливий вплив алкоголю на здоровий організм»;

3) перегляди відео- та кінофільмів відповідної тематики, їх спільне обговорення;

4) відвідування (у тому числі віртуальне) книжкових виставок, конкурсів малюнків, плакатів, листівок, буклетів із відповідної тематики;

5) забезпечення соціальної підтримки студентів, консультування з питань шкідливого впливу алкоголю та відповідальності за розпиття алкогольних напоїв;

6) проведення конкурсу студентських презентацій на теми: «Захисти свою позицію», «Мотивація ведення здорового способу життя», «Який спосіб життя – таке й здоров'я», «Я обираю життя»;

7) профілактичні рейди до гуртожитку та інших місць проживання й дозвілля студентів;

8) виявлення інтересів, хобі, здібностей студентів, організація їх участі в гуртках, фестивалях художньої творчості, конкурсах наукових, творчих робіт тощо;

9) залучення студентів до розробки проєктів соціальної реклами (слогани, малюнки) щодо неприпустимості алкоголізму, пропаганди здорового способу життя.

Матеріал подано за джерелами:

1. Балакірева О. М., Бондар Т. В., Вієвський А. М., Сакович О. Т. Вживання алкоголю та наркотиків серед учнів і студентів: динаміка та чинники поширення / Міжнародний проєкт «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» [«Health Behaviour School-aged Children» (HBSC)]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/HBSC/Buklets/buklet%2005.pdf>.

2. Вітюк Н. Р. Особливості ставлення студентської молоді до вживання алкоголю. Режим доступу: <https://jhealth.donnu.edu.ua/article/view/7492/7493>.

3. Лисюк І. В. Алкоголізм у підлітків як важлива медико-соціальна проблема. *Медсестринство*. 2016. № 3. С. 26–28. Режим доступу: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/download/7455/6972>.

4. Черкасова О. О., Коляденко Н. В. Психологічні особливості формування алкогольного синдрому у студентів. *Психологія: науковий журнал*. Режим доступу: <http://medpsychology.pp.ua/formuvannya-alkoholnoho-syndromu-u-studentiv>.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ

Листопад

- 1** 160 років від дня народження Дніпрової Чайки (Людмили Олексіївни Василевської-Березіної) (1861–1927), української письменниці, драматургині
- 6** 210 років від дня народження Маркіяна Семеновича Шашкевича (1811–1843), українського поета
- 7** 85 років від дня народження Миколи Степановича Вінграновського (1936–2004), українського письменника-шістдесятника, режисера, актора, сценариста, поета
- 9** День преподобного Нестора Літописця
День української писемності та мови
Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва
- 11** 200 років від дня народження Федора Михайловича Достоєвського (1821–1881), російського письменника
- 12** 85 років від дня народження Миколи Федоровича Сингаївського (1936–2013), українського поета
- 16** Міжнародний день толерантності
День працівників радіо, телебачення та зв'язку
- 18** 100 років від дня народження Дмитра Олексійовича Міщенка (1921–2016), українського прозаїка, лауреата Шевченківської премії (1993)
- 19** 310 років від дня народження Михайла Васильовича Ломоносова (1711–1865), російського вченого, поета
- 20** Всесвітній день дитини
- 21** День Гідності та Свободи
- 22** 220 років від дня народження Володимира Івановича Даля (1801–1872), російського лексикографа, (словникаря), етнографа, письменника
- 25** 120 років від дня народження Михайла Костянтиновича Ореста (Зерова) (1901–1963), українського поета, громадського й політичного діяча
- 27** День пам'яті жертв голодоморів
- 28** 140 років від дня народження Стефана Цвейга (1881–1942), австрійського письменника

Грудень

- 1** Всесвітній день боротьби зі СНІДом
- 5** Міжнародний день волонтерів
120 років від дня народження американського кінорежисера, художника-мультиплікатора Волта Діснея (1901–1966)
90 років від дня народження Григора Михайловича Тютюнника (1931–1980), українського прозаїка, лауреата Шевченківської премії (1989, по-смертно)
- 6** День Збройних сил України
150 років від дня народження Миколи Кіндратовича Вороного (1871–1938), українського поета, письменника, перекладача, режисера, актора, громадсько-політичного діяча, театрознавця
- 7** Свято великомучениці Катерини
День місцевого самоврядування
- 10** День захисту прав людини
- 12** 200 років від дня народження Гюстава Флобера (1821–1880), французького письменника
- 13** День Святого апостола Андрія Первозванного
165 років від дня народження Миколи Карповича Садовського (1856–1933), українського актора, режисера, письменника, перекладача
- 14** День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС
- 16** 155 років від дня народження видатного живописця-абстракціоніста, який жив і творив в Україні, Німеччині, Франції та Росії Василя Васильовича Кандинського (1866–1944)
- 17** День великомучениці Варвари
- 19** День Святого Миколая-Чудотворця (Миколи Зимового)
- 24** 145 років від дня народження Спиридона Феодосійовича Черкасенка (1876–1940), письменника, драматурга українського зарубіжжя
- 25** Різдво Христове (за католицьким обрядом)
120 років від дня народження Галини Мазуренко (Боголюбова Галина Сергіївна) (1901–2000), української поетеси, художниці (Великобританія)
- 30** 115 років від дня народження Святослава Ярославовича Гординського (1906–1993), українського поета
- 31** 425 років від дня народження Петра Могили, церковного та політичного діяча, педагога, митрополита Київського, Галицького і всієї Русі (1596–1647)

Січень 2022 року

- 1** Новий рік
- 6** Святвечір. Багата кутя

- 7 Різдво Христове
- 12 День українського політв'язня
- 14 Новий рік за старим стилем. День святителя Василя Великого
85 років від дня народження Євгена Гуцала (1937–1995), українського письменника
140 років від дня народження Івана Огієнка (1882–1972), українського мовознавця, письменника, перекладача, державного й громадського діяча
- 15 30 років тому (1992) Президія Верховної Ради України ухвалила указ про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький)
- 18 Святвечір водохресний
- 19 Богоявлення Господнє. Водохреща
- 22 День Соборності України
- 27 Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту
- 28 30 років тому (1992) Державним прапором України було затверджено Український національний прапор жовто-синього кольору
- 29 День пам'яті героїв Крут

ЗГАДАЙМО ЦІ ДАТИ

21 листопада

День Гідності та Свободи

Боротьба українських громадян за свої права, яка одержала назву «Євромайдан», а згодом Революція Гідності, була наймасштабнішою подією в новітній історії України й логічним продовженням обстоювання прав людини та громадянина.

21 листопада 2013 року півтори тисячі людей вийшли на площу в знак протесту проти того, що проросійський президент Віктор Янукович відмовився підписувати документ, до якого держава йшла роками: угоду про асоційоване членство України в Європейському Союзі. Уночі 30 листопада на вулиці продовжували залишатися кілька сотень активістів, переважно студентів. Їх жорстоко розігнала поліція, у відповідь на що 1 грудня в центр Києва з'їхалися сотні тисяч людей. Міліцейське свавілля скликало людей, обурених корупцією, узурпацією влади, політикою русифікації та зближення з Росією.

Євроінтеграційні гасла дали безперервному мітингу назву Євромайдан. Перетворившись на проєкт повного оновлення державної системи, він отримав назву Революція Гідності. Люди вимагали покарати винних у погромі мітингарів.

Після жорстокого побиття молоді спецпідрозділами силовиків на головній площі Києва – майдані Незалежності, протестний рух перетворився на тривалу кампанію громадянської непокори владному режиму, корупції та порушенням прав людини.

Кампанії солідарності та підтримки українських мітингарів пройшли у понад 20 країнах. Найбільші відбулися в різних містах Канади, США, Німеччини, Польщі, Великобританії, Італії та Франції. Місцеві активісти влаштували акції протесту в Австрії, Австралії, Бельгії, Грузії, Естонії, Іспанії, Португалії, Литві, Норвегії, Швеції, Чехії та багатьох інших країнах світу.

На 61-ий день Майдану на місці протестів було застрелено перших двох активістів. На той час уже було двоє загиблих за межами місць протистояння. Ще рівно місяць влада намагатиметься зачистити центр міста від протестувальників. Аж у ніч на 22 лютого 2014 року президент Янукович чартерним рейсом втік у Росію. Офіційно встановлено 107 жертв Революції Гідності. Більшість героїв Небесної Сотні померли від вогнепальних поранень 20 лютого 2014 року.

Початково у списку Небесної Сотні було 108 осіб. 2015 року слідством і вироком суду цифру уточнено. Установлено, що загибель одного із зарахованих до сотні – В'ячеслава Ворони – сталася внаслідок подій, не пов'язаних із Майданом.

Тактично Євромайдан домігся втечі президента-диктатора, відставки уряду. Після виборів Україна обрала європейський вектор розвитку – стала асоційованим членом ЄС, громадяни отримали право безвізового в'їзду в Євросоюз, унаслідок Зони вільної торгівлі з ЄС товарообіг із країнами Європи стало зростає.

Стратегічно – країна повернулася спиною до свого минулого, «тюрми народів», як у нас називали по-народному Радянський Союз, і стала лицем до цивілізованих держав.

Прем'єр-міністр Бельгії Гі Вергофстадт назвав Євромайдан найбільшою проєвропейською демонстрацією в історії ЄС. Це найтриваліший мітинг останнього часу. Безперервно простояв 92 доби. Для порівняння: 1989 року маніфестації з повалення комуністичного режиму в Чехії та Словаччині тривали 42 дні, у Румунії, які закінчилися самосудом і стратою диктатора, – 11 днів.

Цей Майдан став епіцентром кардинальних змін у країні. А зважаючи на її географічне розташування та зовнішні політичні процеси, можливо, й у регіоні. Він запустив процес не лише трансформації політичної сцени, а й соціальних і культурних перетворень. Наслідки цього вибуху гніву та сплеску гідності, що вивільнили колосальну суспільну енергію, даватимуться взнаки не одне десятиліття як у геополітичному вимірі, так і у внутрішніх соціально-політичних відносинах.

Вихід людей на вулиці в листопаді 2013 року після відмови уряду підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом більшість експертів визначають як цивілізаційний вибір. Продовження громадських протестів і самоорганізація суспільства у відповідь на тиск із боку держави та єднання громадян для захисту України від військової агресії на сході свідчать про надзвичайну важливість цього вибору. Три місяці тисячі людей жили на площі сто-

лиці. Вільний час і творча енергія не могли не спрямуватись у дієві товариства та цінні проекти. Майдан обріс громадськими ініціативами, десятки з яких діють і розвиваються досі. Майданівські волонтери створили загальнодержавні волонтерські організації та благодійні фонди. Вільний університет Майдану вже пропонує курси безкоштовних відеолекцій у 30 темах. Об'єднання дипломатів «Майдан закордонних справ» стало впливовим дорадчим майданчиком у царині міжнародних відносин. Багато членів імпровізованих охоронних груп «Самооборони Майдану» зголосилися добровольцями, коли після Майдану Росія зазіхнула на українські території. Деякі сотні централізовано влились у Збройні сили України. «Канцелярська сотня» почала зі складання докупи понищених документів із резиденції экс-президента, а зараз заради гласності й нагляду оцифровує мільйони декларацій чиновників. Гурт кінорежисерів «Babylon`13» зняв понад півтори сотні спершу короткометражних, а згодом і повноформатних документальних фільмів. Тепер фіксує життя постмайданної країни. У розпал революції сформувалося розуміння історичної ваги подій. Відразу дві ініціативи зловили в майданівському повітрі розуміння, що треба збирати артефакти для нащадків. Називалися вони «Музей Свободи» та «Музей Майдану». Їхня спільна робота вилилась у створення Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності.

Революція Гідності стала трансформаційним, героїчним і драматичним феноменом для України. Український народ довів свою відданість свободі, свою гідність, заплативши, однак, за такі цінності найвищу ціну – життям 107 учасників акції протесту, Героїв України, названих Небесною Сотнею.

Україна зберегла свою незалежність від імперської Росії, позбувшись Віктора Януковича і його близького оточення, які перманентно здавали національні інтереси країни й готові були здати остаточно, та ствердила свій європейський вектор розвитку. Кремль не полишив намагань повернути Україну в лоно своєї імперії, захопивши невдовзі після подій на Майдані Крим і окупувавши частину території Донбасу. Утім, на оборону цінностей, які відстоював Майдан, постали воїни, що тримають нині небо на Сході України.

Революція Гідності відкрила вікно можливостей для якнайважливіших змін в Україні – процесу декомунізації, розвитку громадянського суспільства, що потужно заявило про себе на Майдані у вигляді численних громадських ініціатив і волонтерського руху на розбудову війська й захист держави, подальших процесів трансформації посттоталітарного суспільства в демократичне.

Матеріал подано за джерелом:

Революція Гідності. *Сайт Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності.* Режим доступу: <https://maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-gidnosti>.

Катеринославський період Галини Мазуренко (до 120-річчя від дня народження)

Галина Мазуренко (Боголюбова Галина Сергіївна, 25 грудня 1901 р. – 27 травня 2000 р.) – поетеса, художниця, скульпторка, докторка філософії, представниця Празької школи поезії.

Талановита поетеса, художниця, скульпторка Галя Мазуренко не так уже й довго мешкала в Січеславі, але зберегла про нього спогади до кінця життя.

Мало хто сьогодні з мешканців Дніпра, та й усієї області знає про українську поетесу і художницю Галю Мазуренко. Автор однієї з найліпших розвідок про майстриню та її творчість Ігор Качуровський з сумом пише, що Галя Мазуренко належить до тих, про кого критичних статей написано найменше. Разом з тим у її збірках «окреслюється подиву гідна ерудиція (я не раз повторював, що серед поетів діаспори вона – найосвіченіша), а елементи східної містики дозволяють говорити про деяку (не формальну, лише внутрішню) спорідненість із Михайлом Орестом та мексиканським поетом Амадо Нерво».

Усе життя Галі Мазуренко минало під знаком книжки. Вона вчилася все життя і до останніх днів не втрачала інтересу до пізнання нового. Як свідчення цього – її автобіографічні нотатки, зроблені на схилі віку:

«Мою біографію почну з найщасливішого періоду в моєму житті.

Що може бути краще творчої старости, коли ніщо і ніхто не перешкоджає віддатися читанню цікавої книги, зміст якої став зрозумілим лише з роками після довгих студій, коли вироблена звичка повільного вдумування в слово? Ідеї і питання, які мучили в дитинстві і на які дорослі відповідали: «Багато знатимеш – швидко постарієш!» Ці питання стоять без відповіді і я продовжую їх ставити. Там, де наука не знає відповіді, починає філософія свій розвиток, але і вона спиняється на кордоні раціонального мислення і далі йде релігійне почуття, або людина закриває очі і просто живе, як живеться, згадуючи такі дрібниці...»

Так сталося, що Галя Мазуренко прожила довге, майже столітнє життя. Все ХХ століття пройшло перед її очима. Воно не просто проходило, але й затягувало у свій вир. Народженій у столиці Російської імперії, їй довелося померти в столиці колишньої Британської імперії. І залишитися відданою українською патріоткою! А між Петербургом і Лондоном були Лозанна, Катеринослав, Кам'янець-Подільський, Варшава, Берлін, Прага... Дитина Всесвіту, росіянка по батькові, яка в Україні і прожила всього якихось дюжину років, але лишилася відданою молодечим ідеалам української державності на все життя.

Сама Галя Мазуренко так згадувала про дату і місце своєї появи на світ: *«Народилась я 12 (25 нового стилю) грудня вже після того, як маму потоптали коні козаків на студентській демонстрації, а пізніше, після іспиту з анатомії. Вона його витримала на жіночих курсах Лесгафта (Петро Лесгафт (1837–1909) – педагог, анатом і лікар, засновник наукової системи фізичного виховання і лікувально-педагогічного контролю у фізичній культурі в Росії – М.Ч.), але народилась, мабуть, зі страху. З того часу я панічно боюсь всіляких іспитів і в середній школі і в університеті. І вони, як навмисно, мене переслідували! Був 1901 рік і всі, включаючи українську громаду в Петербурзі, хвилювались. Співали по-французьки: «Дощик! Дощик падає дрібненько!»*

Бо по-українськи це співати на вечорах забороняли».

Ми ще згадаємо дядьків Галі Мазуренко, які багато прислужилися українській національній ідеї. А тим часом звернемося до архівного документа, який посвідчив реєстрацію її народження і хрещення дівчинки.

Цікаво, що як поетеса Галя Мазуренко виступала в українській літературі не під батьковим чи чоловіковим прізвищем, а під прізвищем своєї мами – Єлизавети Мазуренко. Родина Мазуренків залишила свій тривкий слід в історії України першої третини ХХ століття.

Галинина мати Єлизавета, за свідченням дочки, народила її у шістнадцять років, навчаючись на курсах Лесгафта й готуючись їхати за кордон до Женевы чи Лозанни на медичні курси. Причому все це робилося, згадувала Галина Сергіївна, «проти волі свого батька Петра Мойсейовича Мазуренка – батька «братів Мазуренок», що з ними він також пересварився. Його метод виховання діток був: боротьба з ними, щоб вони всього досягли власними (як він) зусиллями, – а тоді і він їм допомагав і, як бачу, він виховав незалежні вдачі. Я діда свого дуже любила». (3 листа Галі Мазуренко до Миколи Чабана від 30 травня 1992 р.).

Тітчин чоловік Володимир Хрінников, окрім нещасливої спроби видавати тут український часопис, відомий тим, що того ж року був серед фундаторів місцевої «Просвіти», розпочав 1910 року будувати і через три роки збудував величезний будинок в національному стилі, кілька разів стояв на чолі місцевої «Просвіти». Прізвище В. Хрінникова як видавця (зараз сказали б спонсора) стоїть на книжечці Дмитра Яворницького «Матеріали до біографії Т.Г. Шевченка» (1909).

Ми зупиняємося на постаті В. Хрінникова, бо в його родині в Січеславі Галі Мазуренко певний час довелося жити. Дружина Володимира Хрінникова Марія Петрівна Мазуренко (по другому чоловікові Матросова, 1879–1963), як і її сестра Єлизавета, здобувала медичний фах у Швейцарії, одружилася з приятелем брата Василя В. Хрінниковим – заможним українцем, нащадком багатого купецького роду, і переїхала до Січеслава. Була активною в громадському житті. До квітня 1912 – голова Катеринославської «Просвіти». Заступником голови був на той час відомий згодом український історик Дмитро Дорошенко.

Родина Хрінникових утримувала добрі стосунки з директором музею ім. Поля професором Дмитром Яворницьким, з яким згодом познайомиться і Галя Мазуренко.

Коли ж Галя Мазуренко з'явилася в Катеринославі, вона пригадувала: це було либонь року 1909-го, коли над землею пролітала комета Галлея (знаменний збіг: такою ж кометою пролетіла над Січеславом і юна Галя, щоб років через десять назавше полишити його, полетівши світами).

Опинившись у Катеринославі, юна Галя оселилась у тітки Марії в одному з будинків її чоловіка Володимира Хрінникова на розі Клубної і Новодворянської (нині – ріг вулиць Воскресенської та Князя Володимира Великого). Сам особняк до нашого часу не вцілів, лишилися тільки фотографії. Тридцять років тому на його місці виріс дев'ятиповерховий будинок за адресою вул. Воскресенська, 2-а. Дніпропетровці пам'ятають, що довгий час тут розташовувався великий молочний магазин, згодом – меблевий.

Коли мама Галі Мазуренко вийшла заміж за інженера Олександра Йосиповича Сергієнка, вони переїхали жити на колонію Брянського заводу (згодом – завод ім. Петровського). Звідти через усе місто на трамваї Галя їздила до комерційної школи С. Степанової, куди віддали її на навчання.

Комерційна школа (училище) Софії Іванівни Степанової – майже ровесниця Галі Мазуренко. Відкрили її 1900 року. Як зізнається Галя Мазуренко, начальницю училища Софію Степанову вона дуже любила. Цікаво, що директором училища в 1913 році був Петро Олександрович Доманицький, математик за освітою.

Навчалася Галя під прізвищем батька як Боголюбова. Коли батьки розлучилися, дівчинці дали змогу вибрати, з ким вона хоче пов'язати своє життя. Вона обрала матір, але залишилася в дружніх стосунках з батьком до його смерті.

На все життя Галя зберегла цікаві спогади зі свого шкільного дитинства, те, що яскраво врізалось в молоду пам'ять:

«В нашій школі збиралась українська «Просвіта» і директор її був українець із Кам'янця-Подільського (забула прізвище) (мова про згадуваного Петра Доманицького – М.Ч.)».

У часи Галі Мазуренко адреса комерційного жіночого училища С. Степанової була така: Троїцька площа, будинок Мізка. Будинок цей донині зберігся. Належав він відомому на Катеринославщині роду Мізків.

Ровесник комерційної школи С. Степанової (1900), будинок Мізка, який і нині займає цілий квартал, містив низку організацій і установ. Тут деякий час містилося комерційне зібрання (купецький клуб), польське товариство «Огніско» тощо. Після громадянської війни тут перебував Катеринославський інститут народної освіти (КІНО), згодом перейменований на університет, студентський гуртожиток. І нині фронтон будинку прикрашають літери «ДПС» (Дім пролетарського студентства). Нинішня адреса будинку Мізка – вулиця Шевченка, 59. Тут до революції друг Володимира Винниченка Дмитро Лисиченко відкрив першу в місті українську книгарню «Слово».

Є банальний вислів про те, що всі ми родом з дитинства. Так є і з Галею Мазуренко. «А був же (в Катеринославі – М.Ч.) інший парк, де жив колись козак Глоба, недалеко від вокзалу, коло проспекту. Там, пам'ятаю, було вліті якесь свято і я виграла книжку «Життя Будди», – згадувала письменниця в одному з листів.– Мені було літ 10, а книжку я на все життя запам'ятала. Може, вона стала причиною, що я стала цікавитись санскритом в Берліні, вже студенткою».

Оцей конкретний спогад дитинства згодом озвався в одній з поезій:

*Дитиною в «Майбутнім Січеславі»,
А поки що в старім Катеринославі,
В парку, що мав колись давно козак Глоба,
Дітей юрба та й я на льотереї грали.
Й я виграла, щоби картоплю терти аж три терки
Та й в одчаї була... й хто не буде?
Тоді дістала в льотереї книжку – «Життєпис Будди»:
Як він своїх батьків палац покинув,
Як під дубом думу думав, ту свою єдину!..
Давно було. Роки минули. Й мені три терки
Із дитинства аж до старости
Все терли серце без надії і без радості.
Сказати мушу – жорстока була муштра!
А що як житиме в майбутнім Січеславі
Христос і Будда?
Чи не буде на серці легше?*

Ось так дитячий спогад став поштовхом до філософських узагальнень. Як слушно зауважує Ігор Качуровський, «улюблений жанр поетеси – це лірична мініатюра, фрагмент поетичного нотатника, де поруч із недбалою поезією стоїть художньо-довершена або така, що в ній цікава думка примушує забути, скажімо, про неточність рими...»

Чимало дитячих спогадів згодом дали поживу для віршів Галі Мазуренко.

Я цікавився у Галі Мазуренко, чи пам'ятна їй та далека подія? У листі від 30 травня 1992 р. вона відповіла: *«Питаєте про відкриття Брянської церкви? Я була на відкритті її і ми, жінки, діти, поки не освятили її, стояли у вітварі навіть, але потім нас попрохали вийти».*

У комерційному училищі С. Степанової велику увагу приділяли естетичному вихованню дівчаток. Вони малювали, співали, грали на музичних інструментах, писали вірші. *«Музикою я продовжувала займатися, – згадувала письменниця, – і любила робити імпровізації на піяніно у вільну хвилину».* (Лист до М. Чабана від 2 травня 1992 р.). А в автобіографічних нотатках натрапляємо на таке зізнання: *«Коли б не революція, моє б життя пройшло в студіях. Як і в моєї матері. Вона закінчила медичний факультет, а в Україні виховувала багато дітей, що, мабуть, тепер її згадують... Вмерла вона в тюрмі за часів Сталіна, мабуть, тільки за те, що була моя мати. Політика була їй нецікава, а людину вона любила і вірила в неї і в справедливість також...»*

У Катеринославі Галя Мазуренко відвідувала малярську школу В'ячеслава Коренева. Галя Мазуренко згодом згадувала: *«З Гоголівської вулиці я ходила вчитись до маляра Коренева В'ячеслава Вас(ильовича) не тільки малювання, але і скульптурі і ми з ним мали багато тоді планів, які розбились через революцію (які статуї я буду робити для майбутнього університету)».*

«Перед дверцями пічки, на паркеті розірвана енциклопедія жертвує життям, щоб зіграти дівчорі».

Листи Галі Мазуренко містять масу й інших цікавих спогадів про місто її дитинства та юності. З району Брянської колонії (пролетарський район) родина згодом перебирається в престижну нагірну частину, на вулицю Гоголя.

Закінчивши шість класів комерційної школи С. Степанової, Галя Мазуренко вступила до вечірніх класів Івана Вертоградова при його приватній чоловічій гімназії по вулиці Упорній, 11 (будинок зберігся – там нині театральний коледж). Час революції був нестабільний, через політичні зміни в місті вечірні класи Вертоградова на деякий час закрили і Галя Мазуренко була змушена навчатися в сьомому класі в жіночій прогімназії Римми Вашук, розташованій на Троїцькій вулиці. Після того, як вечірні класи Вертоградова знов відкрилися, повернулася в них і дістала атестат зрілості саме там.

У Катеринославі відбувся і літературний дебют. У першому ж її листі знаходимо цінне свідчення-спогад: *«В Катеринославі (тоді ще Січеслав був «Катеринослав») я почала вперше друкувати свої вірші, вони починались, здається, словами, «Як вербу Вкраїну злим вітром зломило...» Але це швидко скінчилось. Часопис закрили. Змінилась влада. Нас викинули з хати і ми з мамою поїхали до Євпаторії, до Криму».*

Скінчивши 1919 року середню освіту, Галя Мазуренко вступила на історико-філологічний факультет щойно відкритого Катеринославського університету. Та взявши участь у національно-визвольних змаганнях українського народу, мусила покинути навчання. Як кур'єр українського уряду, вона не-

одноразово з важливими дорученнями перетинає лінію фронту, а згодом, коли українське військо було витіснене з Польщі, також опиняється у вимушеній еміграції. «За бої і походи у складі 3-ї Залізної Стрілецької Дивізії Армії Української Народної Республіки» вона нагороджена «Хрестом залізного стрільця».

Після Німеччини була Чехія, де вона продовжує невситиме навчання – в Українському вільному університеті, педагогічному інституті, Академії мистецтва. У Чехії вийдуть друком її перші поетичні збірки – «Акварелі» (1927), «Стежка», «Вогні» (1939), «Снігоцвіти» (1941). 1946 року Галя Мазуренко з дітьми переїхала до Англії, де доводилося тяжко фізично працювати, а потім вона викладала у коледжі при Лондонському університеті, продовжила літературну і мистецьку діяльність. Тут з'являються її збірки поезії «Пороги» (1960), «Ключі» (1969), «Скит поетів», «Зелена ящірка» (1971), «Північ на вулиці» (1980), книжка автобіографічної прози «Не той козак, хто поборов, а той козак, хто вивернеться» (1974).

А ще провадить широку педагогічну діяльність, керує дитячою школою малювання, у неї вдома з 1969 року щотижня по вівторках збирався гурток дорослих, які малювали. Гурток так і називався «Т'юздейз» («Вівторки»). 24 лютого 2001 р. я дістав листа від учениці та подруги Галі Мазуренко Кей Стоут, яку просив поділитися спогадами про Галя. Ось що вона пише:

«Мені шкода, що протягом чотирьох років Вам нічого не було відомо про Галя. Вона довго була хвора і не могла ні писати, ні малювати, й життя її стало дуже сумне. Вона померла 27 травня 2000 р. у старечому притулку, який їй дуже не подобався. Похована на відомому Хайгейтському цвинтарі, де лежить чимало письменників, митців і т. д. Тамара (онучка) працює зараз над біографією її бабусі...»

Вперше я зустріла Галя, коли стала вивчати російську мову – вона була моєю вчителькою. Ми стали близькими подругами, й вона мене навчала життю так же, як мови. У неї було дуже незвичайне ставлення до всього, вона завше реагувала на речі у своєрідній, лише їй притаманній манері, і вона відкрила мені очі на новий погляд щодо різних речей і ситуацій.

Багато років на помешканні у Галі раз на тиждень зустрічалися ми – люди різних національностей, які приходили туди аби малювати. Попервах ніхто з нас не вмів малювати, але вона підтримувала нас у нашому починанні, ніколи не критикувала, але завжди хвалила за найменші успіхи і показувала, як їх полішити. Іншими словами, вона ніколи насправді не вчила нас, як треба малювати в загальноприйнятому розумінні, але лише давала поради. Наслідком стало те, що ми всі домоглися успіху, про який раніше і не здогадувалися, і що ми всі розвинулися у наших власних, відмінних одне від одного стилях.

Галя завше думала про людей, як про особистості, ніколи не класифікувала їх за категоріями і не робила узагальнень. «Людина – людина», – вона зви-

чайно говорила. Наші вечори живопису були мікрокосмосом її погляду на світ», – так завершила свої невеликі спогади Кей Стоут.

Творча спадщина Галі Мазуренко ще не повноцінно повернулася в Україну, але варто згадати про цю чудову людину, талановиту поетесу і художницю. На початку 2016 року вулиця Манкевича в АНД районі перейменована на честь Галі Мазуренко.

Матеріал подано в авторській редакції за джерелом:

Чабан М. Галія Мазуренко (Боголюбова Галина Сергіївна). Портал «ДніпроКультура». Режим доступу: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Mazurenko_poeziya_hudozhnik_skulptor.

29 січня

День пам'яті героїв Крут

29 січня в Україні відзначають річницю бою під Крутами, який для українського народу став символом героїзму та самопожертви молодого покоління в боротьбі за незалежність

Битва під Крутами – один із важливих сюжетів сучасної української історичної пам'яті. Ця історична подія має важливе значення для українського народу та української ідентичності. Вона знаменувала початок нової епохи національного пробудження українців, усвідомлення права жити на власній землі та святого обов'язку – боронити її. Визначально, що ця жертвна любов зародилася в серцях молодих людей – найкращих представників українського студентства.

Крути стали легендою, символом героїзму та жертвності молодого покоління в боротьбі за незалежну Україну. «...Народ, творячи з якоїсь події легенду, – а Крути, без сумніву, є й будуть однією з найвеличніших легенд нашої нації – знає, що він робить. Народна мудрість і національний геній – це найвища земна справедливість: творячи свої легенди та міфи, цебто підносячи дану історичну подію до височини надісториччя, ніколи – щодо вибору тієї події – не помиляються. Не помилилися вони й у випадку Крут», – так у 1941 році написав видатний український поет, колишній старшина армії УНР Є. Маланюк.

Бій під Крутами є епізодом радянсько-української війни, яка розпочалася наприкінці грудня 1917 року. Із проголошенням 12 грудня 1917 року у Харкові Української Радянської Республіки з Росії почала надходити допомога більшовицьким силам в Україні. Під командуванням Антонова-Овсієнка 20–30 тисяч більшовиків прямували на Київ залізницею Харків–Полтава–Київ, а з північного сходу в напрямку Курськ–Бахмач–Київ наступав загін Муравйова. Наступаючі більшовицькі частини грабували українські міста й села.

У цей час у Києві розпочалося спрямоване проти Української Центральної Ради повстання на заводі «Арсенал», тому збройні сили УНР були перекинуті на придушення цього антиукраїнського виступу.

Бій під Крутами відбувся 29 січня 1918 року біля залізничної станції Крути (між Бахмачем та Ніжином). Українські сили під командуванням сотника А. Гончаренка нараховували близько 1000 осіб і склалися зі старшин та курсантів старших курсів 1-ої Київської військової школи ім. Б. Хмельницького, що мали бойовий досвід, набутий на фронтах Першої світової війни, 2 115–130 осіб першої сотні Студентського куреня та були озброєні 16 кулеметами й залізничною платформою з гарматою. До них приєдналися добровольці з Вільного козацтва («Курінь смерті»).

Перша сотня Студентського куреня складалася зі студентів Київського університету Св. Володимира, Українського народного університету та учнів старших класів гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства Києва. Командир – старшина А. Омельченко. Очевидно, що основну роль у бою відіграли бійці Київської військової школи ім. Б. Хмельницького – майбутні кадрові офіцери, багато з яких мали бойовий досвід на полях Першої світової війни. Більшовицькі сили в районі Крут нараховували близько 6 тис. солдатів та балтійських матросів. У бою безпосередню участь взяли до 3 тис. осіб. Втра-

ти українців становили, за різними даними, від 80 до 100 загиблих (у т. ч. й страчених після бою студентів), більшовиків – не менше 300 убитих. На думку дослідників, загальні втрати росіян могли складати до 1 500 убитих, поранених. Бій тривав із 9 до 17 год й закінчився організованим відступом українських частин залізничним потягом. При цьому, ймовірно, українські війська, відступаючи, забрали з собою тіла своїх товаришів та поранених (поховань у районі місця бою не виявлено). У полон до більшовиків під час бою потрапили 7 поранених студентів, які були відправлені до Харкова. Ще 27 студентів під час відступу в темряві потрапили до рук більшовиків. Розлючені великими втратами, «червоні» катували й стратили студентів. Гімназист Пипський перед розстрілом почав співати гімн «Ще не вмерла Україна», інші студенти його підтримали. Тіла страчених були поховані місцевим священником на кладовищі с. Печі. Пізніше їх було з почесними перепоховано на Аскольдовій могилі в Києві.

Бій під Крутами мав вагоме історичне значення, бо затримав більшовиків на декілька днів, чим дозволив урядові УНР уперше за понад 150 років (із часів скасування Гетьманщини) добитися міжнародного визнання України на переговорах у Бресті.

Брест-Литовський мирний договір (9 лютого 1918 року) УНР з державами Четвертного союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія) був, по суті, першим міжнародно-правовим актом, який визнав УНР суб'єктом міжнародного права. Договір передбачав припинення воєнних дій, визначення західних кордонів України, установа дипломатичних відносин, обумовлював засади торгівельних зносин, обміну військовополоненими й інтернованими. За умовами таємного договору між УНР та Австро-Угорщиною від 8 лютого Україна отримувала Холмщину та Підляшшя. Буковина та Галичина ставали автономіями у складі Австро-Угорщини. У Криму мала утворитись мусульманська республіка у складі України. Головне – за договором Україна ставала незалежною державою.

За Брест-Литовським мирним договором між більшовицькою Росією та Четвертним союзом (9 лютого 1918 р.), Росія зобов'язувалася визнати право українського народу на самовизначення, законність влади Центральної Ради, укласти з нею мир, негайно вивести з України формування Червоної гвардії, припинити антиукраїнську пропаганду.

Трагічна загибель студентського куреня під Крутами стала символом патріотизму й жертвності в боротьбі за незалежну Україну. Уже в березні 1918 року, після підписання Брестської мирної угоди, за німецької окупації України та з поверненням уряду УНР до Києва, за рішенням Центральної Ради від 19 березня 1918 року було вирішено урочисто перепоховати полеглих студентів на Аскольдовій могилі в Києві. Тіла 28 вояків-студентів було перевезено до місця, де відбулася громадська жалоба й поховання. На церемонії виступив М. Грушевський, який назвав цей учинок київської молоді героїчним.

Про подвиг під Крутами завжди пам'ятали українці, що жили у вільному світі. Відзначаючи дату проголошення незалежності України, вони згадували і про крутян. У Галичині культ героїв Крут поширився спочатку серед пластової молоді, згодом ініціатива перейшла до львівського студентства. Так, у 1931 році II Студентська конференція ухвалила, що «роковини бою під Крутами стають від сьогодні українським всестудентським святом». Уже наступного року заходи на вшанування крутянців були проведені у Празі та інших містах Європи. Надалі вони стали невід'ємним атрибутом громадського життя українців, особливо молоді. Львівський журнал «Студентський шлях» виступив ініціатором збору матеріалів про вшанування героїчного вчинку. Подвиг був увічнений у художніх творах, перш за все в літературі. З'явилися також картини та гравюри українських митців. Інтерес до Крутянської події посилювався під час Другої світової війни, що було пов'язано з боротьбою ОУН–УПА за незалежність України.

У 2006 році в Крутах за участю вищих державних осіб було відкрито Меморіал пам'яті героїв Крут. Через два роки його доповнили сімома вагонами й відкритою залізничною платформою військового ешелону. Згодом у двох вагонах розташувалася музейна експозиція, присвячена бою під Крутами. До неї увійшли цікаві документи, фотокартки, схеми й карти, макети зброї та спорядження. За декілька років діяльності музей відвідали тисячі студентів та учнів багатьох міст України.

На початку 2012 року на місці дерев'яного хреста на Аскольдовій могилі було встановлено справжній пам'ятник крутянцям: виготовлений із каменю «козацький хрест», у центрі якого висічений тризуб, а під ним промовиста й символічна цитата зі святого Євангелія: «Найбільша любов – життя покласти за друзів».

Можемо провести порівняння між боєм під Крутами й сьогоднішніми подіями в Україні. Як бачимо, молодь знову повстала проти агресора, щоб захистити свою державу. Згадаймо: події Майдану почалися саме зі студентів, які вийшли відстояти своє європейське майбутнє. І сьогодні на сході України воюють із терористами теж чимало молодих людей – громадяни, які не мають справжнього військового досвіду, виходять на поле бою проти російських убивць, найманців. Українці сьогодні також потрапляють у полон до ворогів, де над ними знущаються, а звідти, повертаються покаліченими або мертвими. Як і в трагічному бою під Крутами, сьогодні недосвідчені хлопці віддають життя за Україну. Так само, як і 99 років тому. Таких «крутянських боїв» за останні роки у нас було десятки, а може й сотні, вони відбуваються щодня, і щодня забирають життя українців. Будемо сподіватися, що всі ці жертви українців-патріотів будуть не даремні й обов'язково стануть основою перемоги над загарбниками.

На долю українського народу випало чимало страждань. У минулому за незалежність і самостійність України боролися цілі покоління українських

патріотів, за неї полягли герої Небесної Сотні, за неї гинуть українські воїни та мирні громадяни в українському Донбасі.

Тож, зважаючи на історичні паралелі, можна сказати, що сьогоднішня оголошена війна Росії проти України є не що інше, як Українська вітчизняна війна за незалежність України.

Нехай пам'ять про наших героїв, які загинули під Крутами, і про тих хто загинув, захищаючи східні кордони в наш час, буде вічною. Їхній подвиг і зараз, коли над Україною нависла небезпека, повторюють сотні юнаків та дівчат. У масштабах всесвітньої історії ця битва зовсім невеличка. Вона не є зразком військового мистецтва. Але це – символ нескореного духу нашої нації.

Минуло майже сто років, а ми знову обороняємо власну незалежність ціною людських жертв. Тож герої Крут стали взірцем захисника Батьківщини – як і «кіборги» в новітній історії України.

Вага цієї маленької перемоги в історії нашої визвольної боротьби з московськими колонізаторами велика своєю юначою відданістю ідеалам державності, патріотизму, чистоти, воїнської жертвості та національної свідомості. Вона зрідні ідеалам і діям героїв Небесної Сотні, добровольців у сьогоднішній війні з новітніми московськими колонізаторами, тому вона ніколи не зітреться в нашій історичній пам'яті.

Матеріал подано за джерелом:

День пам'яті героїв Крут. Режим доступу:
https://www.ugkmk.davr.gov.ua/Den_pamyati_Geroyiv_Krut.pdf.